

SUSKA MOWA

SŁOWNIK WYRAZÓW
I ZWROTÓW
GWAROWYCH

JERZY CHŁĄD

GDAŃSK 2011

Suska Mowa

słownik wyrazów i zwrotów gwarowych

Jerzy Chłąd

pamięci Rodziców poświęcam

Gdańsk 2011

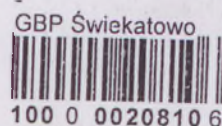
Projekt okładki: Jan Sikora

Zdjęcie na okładce: Maciej Kaczalski

Redaktor: Lidia Chłąd

ISBN: 978-83-7518-307-8 21890

Gdańsk 2011

Wydanie I. Nakład 200 egz.

Wydawca: P.P.H. „Zapól” Dmochowski, Sobczyk sp.j.
Al. Piastów 42, 76-062 Szczecin

D 9 | 2012

Spis treści

OD AUTORA.....	2
SUCHA – RYS GEOGRAFICZNO-HISTORYCZNY	4
MAPKA TOPOGRAFICZNA WSI.....	11
SUSKA MOWA	12
LOKALNE NAZWY ZABUDOWAŃ I OBIEKTÓW GEOGRAFICZNYCH LĄDOWYCH I WODNYCH.....	14
INDEKS NAZWISK MIESZKAŃCÓW	20
FORMACJE POCHODNE OD IMION I NAZWISK WYMOWA NAZWISKA ŻONY	23
ANTROPONIMY OD IMION.....	26
WYMOWA LICZEBNIKÓW	29
SŁOWNIK	31
BIBLIOGRAFIA	167
ZAKOŃCZENIE	168

Od Autora

Treść książki w jej części dotyczącej gwary obejmuje okres od 1945 roku, kiedy sprowadziłem się z rodzicami do Leśnictwa Sielanka, do 2011 roku. Powstała z przetworzenia obserwacji języka domowego, używanego w Suchej, gdzie chodziłem do Szkoły Podstawowej, gdzie spędzałem wakacje będąc w szkole średniej w Świeciu i studiach w Toruniu, gdzie spędzałem weekendy. Celem jej jest odtworzenie i wzbogacenie wspomnień rodzinnych dzisiejszych dorosłych mieszkańców, którzy już rzadko używają wyrażeń gwarowych, ale z całą pewnością słyszeli je od rodziców i używali ich na co dzień w wieku młodzieńczym. Słowa występujące w książce w znakomitej większości pochodzą z mojej pamięci; bez trudu mogę się nimi posługiwać dzisiaj, pamiętając melodię zwrotów i rozkład akcentów w wyrazach i zdaniach. Książka nie stanowi opracowania naukowego, ale wiele wskazówek praktycznych podczas klasyfikowania i opisywania wyrazów czerpałem z literatury naukowej i popularno-naukowej. Książka może być z całą odpowiedzialnością traktowana

jako prawdziwe źródło wyrazów i zwrotów gwarowych, które w Suchej występowały właśnie w tej postaci. Były wielokrotnie weryfikowane i konsultowane z osobami od kilkudziesięciu lat żyjącymi we wsi i mogą być pomocne w badaniach naukowych. Zdaję sobie sprawę z tego, że szereg wyrazów miało nie do końca to albo nie tylko to znaczenie, w zależności od tego, kto i kiedy ich używał. Za podstawę przyjąłem własne na ten temat rozeznanie i starałem się unikać zbytniego uszczegółowiania znaczeń, bo celem tej książki jest zwrócenie uwagi na język ojców, głównie w sferze emocjonalnej i praktycznej. Wiele przykładów opisów wyrazów i zwrotów dotyczy lasu i myślistwa - wynika to z tego, iż polowania to moje życiowe hobby, a także z uszanowania praw przyrody, według których na co dzień Sucha żyje. Jeśli książka pomoże Suchakom czerpać przyjemność z powracania do języka lat poprzednich, dla mnie będzie to duża satysfakcja.

Sucha – rys geograficzno-historyczny

Wieś o współrzędnych geograficznych (centrum wsi-kościół)

18° 00' 37" długości wschodniej i 53° 24' 47" szerokości północnej, jest położona w południowo-wschodniej części Pojezierza południowo-pomorskiego na pograniczu Borów Tucholskich i Wysoczyzny Świeckiej. Zajmuje powierzchnię 4801,95 ha, z czego 69,5% stanowią lasy. Szczegółowa struktura użytkowania gruntów (2009 rok) przedstawia się następująco:

- 1230 ha - grunty rolne,
- 6 ha - sady,
- 3337 ha - lasy i grunty leśne,
- 87 ha - pozostałe grunty.

Wieś leży na ogromnej polanie o średnicy ca 5 km, otoczonej Borami Tucholskimi. Główne drogi

leżą na linii wschód-zachód oraz północ-południe, i w lesie krzyżują się z innymi drogami. Na tej samej polanie, na południu, leży wieś Cierplewo i osada Glinki. Od strony przyrodniczej teren wsi jest dość bogaty. Wartość pokrywy glebowej gruntów ornych wprawdzie dość słabo sprzyja rolnictwu, niemniej jednak 70% gruntów należy do klas średnich: III i IV, reszta to gleby rdzawe V i VI klasy. Największym walorem przyrodniczym wsi są widoki - z każdego miejsca i w każdym kierunku widać lasy, porozrzucane zabudowania gospodarskie, często jeziora. Te krajobrazy nie przytłaczają, są lekkie, zharmonizowane z zapotrzebowaniem człowieka na przestrzeń, czasem sensownie ograniczoną przytulnymi zakątkami. Lasy głównie mieszane, średnio bogate, są zasobne w dziką zwierzynę, grzyby i jagody. W lesie, 2 km na zachód od jego granicy, rozpościera się akwen Zalewu Koronowskiego,

utworzonego na odcinku od Samociążka do Koronowa w latach 60. XX wieku. Przedtem płynęła tu najszybsza z nizinnych polskich rzek – Brda.

Współcześnie (rok 2009) wieś liczy 559 mieszkańców i warto podkreślić tendencję malejącą tym względzie: w 1921 roku wieś liczyła 1056 osób, w 1935 roku - 1096, a w 1946 roku - 971 osób. Administracyjnie Sucha należy do Gminy Lubiewo, powiatu tucholskiego, województwa kujawsko-pomorskiego. Na terenie wsi jest szkoła podstawowa (klasy I-III), siedziby dwóch leśnictw: Siełanka - leśniczy Adam Synakiewicz i Bruchniewo - leśniczy Bogdan Piosik (2009), tartak, trzy ośrodki wypoczynkowe nad Zalewem Koronowskim, zakład regeneracji opon, punkt pocztowy oraz trzy sklepy sprzedaży detalicznej.

Od wojny do 2003 roku funkcjonowało też leśnictwo w Suchej. Zostało zlikwidowane, a jego

lasy weszły w skład leśnictw Sielanka, Bruchniewo i Brzożowo.

Godnym podkreślenia, ważnym czynnikiem kulturowo-ekonomicznym dla wsi są organizowane przez nadleśnictwo Zamrzenica od lat 60. XX wieku polowania dewizowe dla myśliwych z Niemiec, Austrii, Danii i Francji. Są one cennym źródłem dochodów za udane polowania i zdobyte trofea. W latach 60., 70. i 80. umożliwiały ponadto kontakt z ludźmi z Zachodu oraz obcymi, a wielce szanowanymi pieniędzmi: markami i dolarami. Leśnictwa: Bruchniewo, Sielanka i Sucha miały też szczęście do leśniczych, którzy byli wytrawnymi myśliwymi: Bruchniewo – po wojnie Aleksander Rękosiak, później do 2009 Bogdan Piosik, Sielanka – Julian Chład, później od 1980 roku Adam Synakiewicz, Sucha – po wojnie Bogusław Jeszke.

Pierwsze wzmianki źródłowe datują powstanie wsi Sucha na XIII wiek. Wieś została założona przez arcybiskupa gnieźnieńskiego¹, i była lokowana na prawie polskim, następnie przeszła pod panowanie krzyżackie, a według dokumentu wystawionego 22 listopada 1334 roku przez wielkiego mistrza Krzyżaków Ludolfa Königa, wsie Sucha i Lubiewo zostały nadane arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Jarosławowi Bogoryi. Nazwa Sucha została zmieniona na Suchau w 1773 roku. Gospodarcze znaczenie wsi było dość istotne od zarania, ponieważ właśnie w tutejszym folwarku wyrabiano piwo i gorzałkę, i dostarczano je do karczm pobliskich wsi, zwłaszcza do Lubiewa. Można sądzić na podstawie ustnych przekazów, że ta wytwórnia mieściła się nad strugą łączącą jeziora Suskie Wielkie i Suskie Małe. Po II wojnie światowej Sucha liczyła 971 mieszkańców i do

¹ na planie trójkąta

1954 roku była gromadą w gminie Świekatowo. W 1954 roku, po likwidacji gmin i gminnych rad narodowych, w Suchej powstała Gromadzka Rada Narodowa, a przewodniczącym jej prezydium został Michał Chyjek. Gromadzkie Rady Narodowe rozwiązano w 1973 roku i wrócono do koncepcji gmin. Odtąd Sucha jest sołectwem w gminie Lubiewo, a od 1964 roku należy do powiatu tucholskiego (przedtem do powiatu świeckiego). W trudnym powojennym okresie od 1946 do 1957 roku podstawowym problemem humanitarnym był brak stałej opieki lekarskiej - ludność w tym czasie dojeżdżała do Bukowca (ok. 30 km), gdzie lekarzem był dr Grunwald. W 1957 roku w Świekatowie zorganizowano punkt felczerski, gdzie porad udzielał Janusz Materna - starszy felczer. Materna udzielał ok. 2000 porad rocznie, w tym 200 w domu pacjenta. Zmniejszyło to wskaźnik śmiertelności w gminie Świekatowo; do 1957 roku

notowano od 45 do 68 zgonów rocznie, zaś po 1957 roku – od 8 do 28.

Retrospektywne spojrzenie na siedem wieków istnienia wsi mówi o jej dużej żywotności w skromnych rozmiarach geograficznych i demograficznych. Być może teraz my musimy wzbogacić wieś przez szerzenie wartości w ramach współczesnej wiedzy i naszych możliwości?

Mapka topograficzna wsi

Suska mowa

Gwara suska należy do dialektu wielkopolskiego, a precyzując - do nowego dialektu mieszanego, będącego efektem przemieszczeń ludności po drugiej wojnie światowej. Przewagę ma dialekt wielkopolski, zwłaszcza jeśli chodzi o słownictwo, a także wymowę dwugłoskową samogłosek, np. au zamiast a; trauwa, ptauk (trawa, ptak), yj zamiast y; życie, wyjpij (życie, wypij), a także stosowanie przyrostków zdrabniających, np. – yszek: kamyszek, dzbanyszek. Stosunkowo dużo wyrazów gwarowych pochodzi z dialektu kaszubskiego (dziś uznanego za odrębny język) i gwar: tucholskiej, chełmińsko-dobrzyńskiej i kujawskiej. Oczywiście widać też wpływ języka niemieckiego. Wyrażenia gwarowe kształtowały się nie tylko jako elementy zasłyszane, ale były zmieniane w trakcie ich używania - czasem z powodu trudności z wymową, czasem z różnych

innych względów. Postęp w społecznej komunikacji, szybkie i łatwe przemieszczanie się ludzi na inne tereny spowodowały coraz częstsze stosowanie języka literackiego. Stąd proces zanikania gwar postępuje bardzo szybko i jest wynikiem przemian społecznych, dostępu do powszechnego szkolnictwa wyższych sfer oraz unifikacyjnego oddziaływania radia, prasy i zwłaszcza telewizji. Jednakże są wyrazy mocniej zakorzenione w świadomości danej społeczności; te silniejsze przetrwają długo i będą nadal stanowić element składowy lokalnej kultury i składnik języka domowego.

Lokalne nazwy zabudowań i obiektów geograficznych lądowych i wodnych.

1. Bajkał – zbiornik wodny po zalanej łące na szosie z Bruchniewa do Sokola Kuźnicy.
2. Basak – mokradło (ok. 2 ha) położone na prawo od drogi z Sielanki do Klonowa (Zielona Droga), tuż przed asfaltem.
3. Baza – nowe (powojenne) zabudowania na wschód od Suchej, za jeziorem. Nazwa pochodzi od funkcjonującej tam Bazy Kółek Rolniczych.
4. Bieniek lub Biniek – nazwa północno-zachodniej części wsi obejmującej zabudowania na północ od drogi Sucha - Sielanka i na zachód od drogi Sucha - Bruchniewo. Nazwa prawdopodobnie pochodzi od imienia Benedictus.

5. Chrusty – nazwa południowo-zachodniej części wsi obejmującej zabudowania na południe od drogi Sucha - Sielanka. Jej pochodzenie wiąże się z wyrazem „chrust”, oznaczającym suche gałęzie odłamane od drzewa, a także (przestarzałe) gąszcz, zarosła, okolice zabite deskami.
6. Czubata Góra – wzniesienie leżące 2, 5 km na zachód od Suchej i 300 m od granicy lasu na Drodze Hamerskiej z Sielanki do Sokola Kuźnicy.
7. Grabiniec – północno-wschodnia część lasu w Sielance z przewagą grabów i buków.
8. Hamerska Droga – droga prowadząca od Suchej do Sokola Kuźnicy (dawniej Hamer – most, młyn i kuźnia po drugiej stronie rzeki Brdy).
9. Koronowo – miasto nad Brdą- 15 km od Suchej. W latach powojennych główny ośrodek

miejski, do którego ciągnęli mieszkańcy Suchej; nie Świecie ani Tuchola. Tam jeździli na targi i jarmarki, po zakupy, do lekarza.

10. Kozi Most – drewniany most prowadzący przez rzekę Brdę w miejscu, gdzie dziś kursuje prom przez Zalew Koronowski.

11. Młyńskie – jezioro o powierzchni 7 ha, w ciągu jeziora Małego położone najbliżej zabudowań osady Sucha Młyn.

12. Pachniewo; w użyciu najczęściej funkcjonuje nazwa Pochyniewo, a na mapie topograficznej drugą nazwą jest Pochlewo. Nazwa północno-wschodniej części wsi obejmującej zabudowania na wschód od szosy Sucha - Bruchniewo. Pochodzenie tej nazwy wywodzi się od nazwy Pachnia i dalej od imienia Paweł.

13. Przydatki – pola o powierzchni około 300 ha, leżące na wschód od Suchej; „przydatki”: pola, łąki należące do podstawowych włości.
14. Sielanka – nazwa leśniczówki leżącej na Chrustach w najdalej na zachód wysuniętym ich punkcie. Nazwa wywodzi się od określenia miejsca niezmaconej ciszy, pogodnego i spokojnego, w otoczeniu pozwalającym na bez troskie życie.
15. Stara Flisówka – droga leśna odchodząca od szosy Bruchniewo - Sokole Kuźnica na wysokości skrzyżowania z drogą polną w kierunku Bieńka i prowadząca do mostu i bindugi w Hamrze. Nazwa drogi pochodzi od słowa „flisować”, czyli zwozić długie drewno z lasu na brzeg rzeki Brdy, skąd potem spławiało się je pozbijane w tratwy wodą.
16. Sucha – nazwa wywodzi się od przymiotnika „suchy” oznaczającego miejsce suche,

albo od rzeczownika „sucha” (polana) oznaczającego miejsce po wyrębie leśnym celem uzyskania ziemi uprawnej po wykarczowaniu lasu. Ten drugi element słowotwórczy wydaje się przemawiać silniej, gdyż wieś leży w „kotle” otoczonym wokół lasami. Nazwa Sucha występuje w wydany w latach 1980-1982 w oficjalnym wykazie urzędowych nazw miejscowości w Polsce.

17. Sucha Młyn – zabudowania leżące na wschód od wsi przy drodze prowadzącej na Wielonek wokół nieczynnego dziś młyna.
18. Suskie Małe – jezioro o powierzchni 35 ha leżące na południe od Suchej.
19. Suskie Wielkie – jezioro o powierzchni 58 ha leżące na wschód od szosy Sucha - Bruchniewo.
20. Wilcze – nazwa zabudowań leżących na północ od drogi Sucha – Jania Góra.

21. Za Jęziorom – nazwa ta odnosi się do zabudowań leżących na wschód od jeziora Wielkie Suskiego, jak i na południe od jeziora Małego Suskiego.
22. Zielona Droga – droga z Sielanki do Klono-
wa często zwana też kisówką lub żwirówką
(od kisu – żwiru, którym była umacniana).

Indeks nazwisk mieszkańców

Andrearczyk	Jagielka
Babiński	Janaszek
Bonk	Janowski
Brzozowski	Jaroch
Public	Jaszkowski
Bucholc	Jaśtak
Chład	Jendryczka
Dembek	Jeszczyłewski
Derengowski	Juwa
Dudek	Kacperski
Duks	Kamiński
Finc	Karnowski
Fleming	Karwasz
Gackowski	Kempa
Glama	Klaina
Glazik	Klein
Gnaciński	Kliczikowski
Gołębiowski	Klunder
Grubicki	Kobuz
Grzędzicki	Kochański
Gumiński	Kolano
Huzarski	Kołodziejcki
Hyjek	Kopka
Iwicki	Koźlinka

Krauze
Krzemkowski
Krzywoszyński
Krzyżalewski
Kufel
Kujawa
Kulczyk
Letniowski
Lipiński
Lorbiecki
Łuczywek
Maliszewski
Megger
Michałowski
Mroczek
Mrozik
Musiał
Najdowski
Nakonieczny
Nettmann
Niemczewski
Nitka
Nowacki
Nowotnik
Ochandal
Ochendal
Okonek
Olech
Partyka

Perszka
Piasek
Pieczka
Piekarski
Pipowski
Pokora
Porożyński
Prądyński
Redzki
Regent
Remus
Różyński
Rudłowski
Rydzkowski
Rzeźnicki
Siuda
Smeja
Sobiechowski
Stimma
Stróż
Styma
Suchniewicz
Swoiński
Synakiewicz
Szcukowski
Szymczak
Śliwiński
Świetlik
Teclaf

Teclaw
Templin
Tetzlaff
Trojanowski
Tylwiński
Wamka

Ważny
Wiśniewski
Wojtman
Zielazny
Zigiert

Formacje pochodne od imion i nazwisk

Wymowa nazwiska żony

Nazwisko żony tworzone poprzez dodanie do nazwiska męża przyrostka -ka, -ina, -yna, lub -owa.

Wybrane nazwiska
w formie męskiej

Wybrane nazwiska
w formie żeńskiej

Andrearczyk

Andrearczykowa,
Andrearczyzka

Borowa

Borowina

Public

Publicowa, Publiczka

Chład

Chładowa, Chładzina

Dembek

Dembkowa

Duks

Duksowa, Dukska

Glamowski

Glamowska

Glazik

Glazikowa, Glaziczka

Grabowicz	Grabowiczowa, Grabowiczka
Iwicki	Iwicka
Jagielka	Jagielkowa, Jagielczyna
Jaśtak	Jaśtakowa, Jaścaczka
Juwa	Juwowa, Juwima
Karwasz	Karwaszowa, Karwaszka
Kempa	Kempina
Klunder	Klundrowa, Klunderka
Kopka	Kopkowa
Koźlinka	Koźlinkowa
Kufel	Kuflowa, Kufelka
Kujawa	Kujawowa, Kujawina
Kulczyk	Kulczykowa, Kulczyczka
Meger	Megrowa, Megerka
Mrozik	Mrozikowa, Mroziczka
Musiał	Musiałowa, Musiałka
Netman	Netmanowa, Netmanka
Ochendal	Ochendalowa, Ochendalka

Okonek

Okonkowa

Pokora

Pokorowa, Pokorzyna

Smeja

Smejowa, Smeina

Swoiński

Swoińska

Tetzlaf

Teclawowa, Teclawka

Zielazny

Zielazna

Zygiert

Zygiertowa, Zygiertka

Antroponimy od imion

Aleksandra	Ola, Sonia
Alojzy	Alojz, Aloś
Anastazy	Nastek
Antoni	Antek, Antoś
Bogusław	Boguś, Boguch, Bogdan
Bolesław	Bolek, Bolech, Boles
Bronisław	Bronek
Bronisława	Bronka
Czesław	Czechu, Czesiu, Czesiek
Edmund	Eda, Educh, Edziu
Eugenia	Genia
Genowefa	Gienia, Genia
Gerard	Gieluch
Gertruda	Trudzia, Trudka, Truda
Grzegorz	Grzechu, Grzesiek, Grzechu

Halina	Halinka, Hala
Ignacy	Ignac
Ildefons	Ilciu, Ilciuch
Jan	Janek, Jasiu, Jachu
Jerzy	Jurek, Juras, Juruś
Joachim	Chimuś, Chimuszek
Józef	Józek, Jótuch, Józio, Józik
Julian	Julek, Julciu
Kazimierz	Kaźmierz, Kadźmierz, Kadziuch, Kazik, Kaziu
Klara	Klarka, Klarcia
Klemens	Klemuś, Klemek, Klemuch
Konrad	Kondrat
Krystyna	Krysia, Krycha, Kryśka,
Krzysztof	Krzysiu, Krzysiek, Krzychu
Lech	Lechu, Leszek, Lesiu
Leokadia	Leosia, Leośka
Leon	Lełon, Leoś, Leoch
Maria	Marysia, Maryjka, Mysia,

Marian	Marych, Maryś, Maryjan
Medera	Medun, Meduch
Mieczysław	Mieczuch, Mieczek, Mietek
Ryszard	Rychu, Rysiek, Rysiu
Stanisław	Stachu, Stasiu, Staszek
Tadeusz	Tadziu, Tadzik, Tadek
Teresa	Tereska, Terecha, Terenia
Urszula	Ula, Ulka
Władysław	Władek, Władych, Władziu
Zygmunt	Zyguch, Zyga, Zyguś

Wymowa liczebników

1	jedan	30	trzydziści
2	dwa	40	szyrdziści
3	trzi	50	piendziesiąt
4	szytry	60	sześdziesiąt
5	piąc	70	sidamdziesiąt
6	szejśc	80	łosiamdziesiąt
7	sidam	90	dziewiańdziesiąt
8	łosiam	100	sto
9	dziewiańc	200	dwasta
10	dziesiańc	300	trzysta
11	jednauście	400	szytrysta
12	dwanauście	500	pięset
13	trzyнауście	600	szejset
14	szytrнауście	700	sidamset
15	pietнауście	800	łosiamset

16 szesnaście	900	dziewięset
17 siedemnaście	1000	tysiąc
18 osiemnaście	milion	milijon
19 dziewiętnaście	miliard	milijard
20 dwadzieścia	bilion	bilijon

Słownik

abo

A

abo albo • *Abo on, abo ja. Abo je mróz, abo ni ma mrozu*

abo co albo co, coś podobnego • *Do dołu wrzucim kaminie, abo co*

aby żeby • *Aby jeno czego nie zabauczył*

ajnfach za jednym zamachem, od razu, prosto • *To nie je tak ajnfach*

ajnlauf jeden skok, za jednym razem • *Ten rów weźniem ajnlaufam*

ajntopf zupa jednogarnkowa z różnych produktów warzywnych i mięsnych • *Najwięcy na łobiad jedlim ajntopfy*

akordiom akordeon • *Po wojnie w każdy łorkie-strze musiał być akordiom*

badejki

akuratny porządny, zorganizowany, poukładany •
*Był w Suchy akuratny szewiec, sklepowy, rolnik i
kilkę innych*

Alfonks imię męskie, Alfons • *Alfonks jeźdżał do
roboty w każda pogoda, w każdy porze roku i
punktualnie*

ancug garnitur męski, ubranie • *Na przyjancie tyż
musza kupić nowy ancug*

angryst agrest • *Najlepi lubia kompot z angrystu.
Jak zrywasz angryst to musisz uważać co byś się
nie pokłót*

apryla prima aprilis • *Dziś je apryla. Żeś kumu
zrobił apryla?*

B

badejki, badówki kąpielówki, majtki męskie •
*Niechtórne ludzie nie noszo wcale badejków, jeno
całki rok kalasony*

baka

baka mały chlebek uformowany z resztek ciasta chlebowego, spłaszczony i pieczony na oleju z dwóch stron • *Baka była wnet ważniejsza od chlyba*

balonówka rower z szerokimi oponami, którym łatwiej było jeździć po polnych drogach • *Ze Suchy do Zielanki przejedziesz jeno balonówko*

bamban bęben • *Łorkiestra co grała w Suchej na zabawach wcale ni mniała bambna*

bamber bogaty gospodarz • *Najdłuży siedzieli bambry. Ida jutro na odrobek do bambra*

bana pociąg • *Rozpocznem, jak przejedzie siódmowa bana*

banchry dzikie wysypisko śmieci. Banchry przez długie lata były tuż za wsią po prawej stronie drogi do Sielanki • *Na banchrach jeszcze możesz czasam znalyźć dobra rzecz*

bandzie będzie • *W drugi dzień świąt bandzie zabawa w duży sali*

bańdzioch brzuch • *Z pełnam bańdziocham nie idzie się uczyć*

barchan gruba flanela • *Na mróz musisz założyć barchanowe gacie*

baruch baran • *Z barucha da o 30 % wiency wełny jak z lowcy*

bawić trwać, być, płynąć (o czasie) • *Niewiele bawiło, a już miał buty przemoczone. To musi trocha bawić przejść bez łorunka jeden kilomejter*

bebechy wnętrzości, zawartość worka lub innego opakowania, brzucha • *Rychtych miał wszystkie bebechy na wierzku*

befela polecenie • *W nidziela ida na polowanie za naganiacza, bo taka żem dostał befela od leśnygo*

berbelucha tania wódka, również bimber • *Berbelucha je o tyle dobra, że szybko sponiewiera*

beretka beret • *W beretce tera kawalery nie chodzo*

bestry

bestry pstry, łaciaty, nakrapiany, biało-czarny, np. krowa • *Czasam się wydarzy, że się urodzi i bestry prośniak*

bety pościel • *U ni cały dzień bety leżą na wierzku*

bez przez • *Szed bez pole, przez czapki*

bęcwał chłopak toporny, duży, ale niedojrzały emocjonalnie • *Bęcwały wzieni się za naprawa dyszotków i sprawa spieprzyli*

biała kiszka pasztetowa • *Dziś zrób mnie sznytki z biało*

białtko białko, np. jajka • *Ja wola białtko, a nie żółtko*

bigiel kant od spodni • *Uprasuj mnie spodnie na bigiel, bo dziś ida do Prezydium*

binder konna maszyna do koszenia zboża bez funkcji wiązania snopków • *Ten mały kawałek żyta pod lasom skosim bindram, bandzie szybci*

bodejto

binduga teren nad drogą wodną, na którym składa się drewno do spływu i przygotowuje tratwy • *Na bindudze z tratwy najlepi biero brzany i klanie*

birsztuba piwiarnia, bufet podczas zabawy ludowej w sali, gdzie dziś jest sklep GS • *Po tańcu idziem do birsztuby*

blamować się kompromitować się • *On się rycht zblamował na swoim weselu, bo przed dwunastu już był upity*

blomba plomba • *Na noc na sklepie zawsze zakładajo blomba*

blyrwa owca • *Jeno nie wpuść blyrwów w buraki*

błotko mały zbiornik wodny, za domem lub śród-polny • *Na różnych błotkach da najwiancy dzikich kaczków*

bociun bocian • *Latoś bociuny przylecieli późno*

bodejto a niech to!, niech to diabli • *Bodejto diachli wziani*

bodeś

bodeś, bodej wyraz powątpiewania w usłyszaną treść • *Bodeś, ty żeś złapał zająca!*

boksy boksowanie • *Chodź na boksy*

bolszy duży • *Do Kornowa zjeżdżasz z bolszy góry*

bon kawa, bonowa kawa kawa naturalna, przeciwieństwo kawy zbożowej • *U nich na podwieczerek zawsze je bon kawa*

bożymęka, bożamęka przydrożny krzyż święty, kapliczka • *Za Bożymęko skrać w lewo i dali idź prosto*

bór las • *Jutro nie idziem do boru, je święto lasu*

brachu, braszka brat • *Mój brachu jeżdża na koparce*

brajtówka maszyna do młócenia zboża, bez funkcji oddzielania ziarna od plew • *Przy brajtówce masz podwójna robota, bo musisz przerzucić to wszystko bez wialnia*

brecha gruby pręt metalowy • *Pod belka musisz wsadzić feste brecha, bo inaczy nie utrzymasz tego*

breja błoto • *Przez taka breja to nawet kón nie przeńdzie*

bremza hamulec • *Chłopaki pociągłi w pociągu za bremza i dostali sztraf*

broić psocić, szkodzić • *On umni ino dobrze broić*

brojarz psotnik, szkodnik • *To je brojarz na cała wieś*

Brukniowo Bruchniowo • *Siódmowym z Brukniewa, najwiancy jeżdżajo do roboty*

bryfkasta skrzynka na listy • *Listów nie oddawej na poczcie, jeno włóż je do bryfkasty*

bryle okulary • *On miał grube bryle, ale i tak bez nie nic nie wjidział*

bujawka huśtawka • *Zabierz dzieci na bujawka, jeno na nie uwalżej*

bulwy

bulwy kartofle, ziemniaki • *Przyniś zaś trocha więncy bulwów, co by było na zaś*

bumelcug pociąg bocznej linii kolejowej, zwykle jadący z małą prędkością • *Łod Laskowic przez Złotów na Piła jedziesz bumelcugam*

buznać uderzyć w coś • *Buznył rycht w środek drzewa. Z ruru buznął sam zajzajer*

buzon tanie wino owocowe • *Pod Spółdzielnio pijo jeno buzona*

być wyjechanym, być precz być nieobecny z powodu wyjazdu • *W poniedziałek bandzie precz, bo jedzie do Świecia na świadka. Ni ma go w domu, jestaj wyjechany*

Bygdoszcz Bydgoszcz • *Jak daleko Bygdoszczy? Do ziamni! (dowcip)*

byksa puszka • *Na wycieczka dostaniem jeno kawa w butelce i byksa mielonki do chleba*

bytnąć uderzyć rogami • *Bytnął go w sam brzuch*

capnąć

bzdręga wzdręga, krasnopiórka • *Bzdręgi najlepi biero na kowaliki*

bździna coś małego, niewyrośniętego • *To nie byli rychtych grzyby, jeno jakieś bździny*

C

całkam, całkom całkiem • *Całkam żem za-bauczył wrząść moja żaga*

całki cały • *Bez to, że bolał mnie ząb, żem stracił całki dziń*

cangi obcęgi • *Najgorzy mam strach, jak dantysta bierze do ranki cangi*

cantryfuga wirówka do odwirowywania śmietany od mleka • *Przy cantryfudze najgorsze było mycie talerzyków*

cantymejter centymetr • *Lodu je jeno na cantymejter. Na cantymejter nie przyńdzie*

capnąć złapać • *Wnet go capnył za dura*

cebula

cebula zegarek na rękę dużych rozmiarów lub przetarte skarpety na piętach • *Ona zawsze nosi cebule na szkarpytach. Zara po wojnie modne byli cebule na ranka*

celander cylinder, szkło do lampy naftowej – podstawowe oświetlenie mieszkań do czasów wprowadzenia w Suchoj elektryczności w roku 1971 • *Wyczyścić celander najlepi szło mientkim papjiram*

celulidy celuloide, a także wszelkie plastiki • *Tera już ni ma worków papierowych, jeno same celulidy*

centner jednostka wagi - 50 kg • *Przywieź mnie centner pszannych otrembów*

chabanina mięso pośledniego gatunku • *Na la-dzie już nic nie było, jeno sama chabanina*

chabas mięso w obfitych porcjach • *Po wykopkach na łobiod dało grochówka z chabasam*

chachmęcić kręcić, mataczyć • *W sądzie nie możesz chachmęcić. Kierownik nie lubiał jak żeś mu chachmęcił*

chachoł kłapy kołnierza, kołnierz • *Weź go za chachoł i zdruć ze schodów*

chajchać ciąć • *Uchajchaj mnie kawał kiełbasy*

chapnąć zabrać, wziąć, wyrwać co komuś • *Jastrząb chapnął kurczaka w pazury i poleciał do gniazda*

chęchy chanchy krzaki, zarośla • *Nad woda musisz dońść bez zdrowe chanchy*

chlabry skrawki mięsa pośledniego gatunku • *Chlabry so najlepsze na mielone*

chlastnyć uderzyć • *Zaro chlastnył go w ryja. Jeno raz chlastnył go w dura i był cicho*

chlauć chlać, najczęściej w odniesieniu do wódki • *Ten lubiał chlauć. W birsztubie jeno chlali piwo*

chlyb chleb • *W boru chociaż zarobisz na chlyb*

chlyw

chlyw chlew, pomieszczenie gospodarcze dla świń • *W szopie jeno ma chlyw dla świniów i dwa krowy*

chocjaż chociaż • *Chocjaż zostań na łobiad*

chodzić po wsi być niespełna rozumu • *Ona już chodzi po wsi*

chojar duże drzewo • *Tero już ni ma w lesie rychtych dużych chojarów*

chojenka, chojanka choinka, młode drzewo świerkowe • *Przyniś chojenka wcześni, bo musi odtajać*

chojna gałęzie sosnowe z igliwem; po ścince drzew pozyskiwane do palenia w piecu zwłaszcza kuchennym • *Musim obzorgować chojny, bo na drzewo ni ma piniendzy*

chojniak młode drzewo sosnowe • *Tam gdzie so same chojniaki, nie da wiele grzybów*

chować hodować • *Somsiad zawsze chowie dwa świnnie dla siebie*

chrabek chrabąszcz • *W maju chodzili otrząsać chrabki z dambów*

chto kto? • *Chto był, a chto nie był?*

chtórna która • *Chwórna jestaj godzina?*

chwarszczyć chrzęścić, chrobotać, mruzczyć, marudzić, lekko hałasować • *Coś mnie chwarszczy w kolanie. Słysza jak coś chwarszczy przy motocyklu. Nie chwarszcz mnie od rana o ty robocie*

chwatki szybki • *Trucha nie złapiesz, je za chwatki!*

ciamno ciemno • *Ida do dom, bo je ciamno, a ni mam światła*

cianżki ciężki • *Dwa centnarowy worek je za cianżki dla chłopca*

cieldun cielak, ale wyrosnięty • *To był już walny cieldun*

ciemne zmierzch • *Był na rybach do ciemnego*

cipka

cipka kura, czasem kurczak • *Weź wyrzuć ziarka dla cipków. Małe cipki nie jedzo ziarków*

ciskać rzucać • *Ciśnij knybel na woda*

ciul nedorajda • *Rześ zobautczył kupić mnie papierosy, ty ciulu jedan*

ciurma więzienie • *Za to je ciurma pewna*

co bądź cokolwiek • *Weź na grzbiet co bądź ciepłego*

co by jeno, co by tylko żeby tylko • *Co by jeno wiatery tego nie zdrucił*

co insze co innego • *Tu je co insze grane*

co to przyńdzie ile to kosztuje • *Co taki motor przyńdzie? Ile przyńdzie jeden centner pszanicy?*

cug przeciąg • *Nie stój w cugu bo zachorujesz*

cuker cukier • *Zrobić cuker nie je tak ajnfach*

cukrować słodzić • *Weż pocukruj se kawa*

cukrówa burak cukrowy • *W poniedziałek odstawiomy cukrówa, być w domu*

curyk z powrotem, też komenda dla konia, żeby się cofnął • *Jestaj za zimno, jedziem curyck*

cwyst nic do cerowania • *Weż kup mnie trocha szarego cwystu, bo mum już cybule na szkarpytach*

cwyter, cwyterek sweter, sweterek • *Mama mnie przed zimą uwięzie cwyterek*

cybula cebula • *Pasuje jak cybula do śledzia*

cyganić, ocyganić kłamać, okłamać • *On cyganił kierownika, że był chory, a był przechlany*

cykać hazardowa gra dziecięca polegająca na odbijaniu od ceglanego muru dużej monety lub ryfki (kółka stalowego) tak, żeby doleciała najbliższej leżącej na ziemi monety lub ryfki przeciwnika. Za celne odbicie dostawało się od przeciwnika

cymant

umówioną stawkę: na odległość palca małego i kciuka (piątka) mniej, na odległość pierwszego i drugiego stawu palca wskazującego (knykieć) więcej. Gdy moneta lub ryfka padła na drugą i została (kupa), najwięcej. Ulubiona gra podczas przerw lekcyjnych w szkole w Suchej, zbudowanej z dobrego ceglanego muru

cymant cement • *Schody się wnet pokruszyli, bo byli zrobione z lichego cymantu*

czamu czemu • *Czamu żeś zapóźnił? Żem zaspał!*

czapel czapla • *Czapel widzi na trzy kilomejtry*

czapnąć złapać kogoś, coś, raczej gwałtownie • *Jak wybił w szkole piłką szyba, to jeno czapnył tornister i zwiął do dom*

czarna krwawa kiszka • *Z czarno nie chca sznytów, mam dość*

czarnina czernina, zupa z krwi kaczki lub gęsi •
Po pierwszym polowaniu na zające, mama robiła czarnina

czelno czołno, łódka • *Cianżkim czelnam pod prąd Brdy nie pojedziesz*

czerwuny czerwony • *Przy nim nie mów nic na Stalina, on je czerwuny*

człampać zostawiać ślady, też ciężko stawiać stopy • *No i cała podłoga żeś mnie zaczałpał*

człampy ślady stóp: na śniegu, błocie, na podłodze • *Na czysty podłodze byli same człampy od butów*

czorny czarny • *Na wsi najwięcy było czornych psów*

ćmik papieros,końcówka spalonego lub palonego papierosa • *Dej mnie dokończyć ćmika. Masz ćmika?*

ćmok

ćmok zmierzch • *W lecie pram na Brdzie jeżdża od rana do ćmoku*

ćmuła człowiek powolny, rozlazły • *Z nim daleko nie zajdziesz; to je rychtych ćmuła życiowa*

ćwok głupiec, tępak • *W tamty wsi so same ćwo-ki. Ty żeś jest ćwok, co żeś tego nie wzion*

D

dać się (na co) rzucić się na coś, na kogoś, napaść • *Jeno patrz, co by kurak się na ciebie nie dał. Jelań sie nie oglądał jeno dał sie przez rzyka*

dalek daleko • *Do Bygdoszczy je za dalek na rower*

dali dalej • *Tu je za snadko, idź dali*

damby dęby • *Tam dzie so damby, tam i so dziki*

dantka dętka • *Jak chcesz zaflykować dantka musisz ją wyjmnać zes koła*

dawać oddawać się (obraźliwie o kobiecie) seksualnie • *Ona daje cały wsi, chto przyńdzie. Ona za darmo nie daje*

deka koc • *Weź deka na kolana, bo je zimno*

dekiel pokrywka, pokrywa garnka lub zwieńczenie głowy ludzkiej • *On ni ma coś w porządku pod deklam. Zmniejsz łogań pod plato, bo aż dekiel podskakuje*

dera kołdra, koc • *Dziaduś zawsze spał pod grubo dero*

diacheł diabeł • *Diachli nadali ten wiater. Chyba diacheł w niego wstąpił*

dłuższy dłuższy • *Dej mu dłuższy łańcuch i upaluj go na kończyńie*

dłużyć się
dłużyć się nudzić się • *Mnie zawdy na mszy sie dłuży. Wieczoram mnie się dłużyło i żem poszed na piwo*

dochtór doktor, lekarz • *Mało chtóren dochtór powie ci na co żeś jest chory*

dochtórka kobieta doktor • *Wola iść do dochtórki niż do dochtora*

dodom do domu • *Je już ciamno, choć idziem dodom*

doker dokard-dwukółka na gumowych kołach • *Leśny z Brukniewa zakładał w nidziela dobrego kónia i jechał dokram do kościoła*

dołyszek dołek • *Niechtórne robaki robio w ziamni małe dołyszki*

doma w domu • *Je gospodarz doma? Mam kwatyrka, ale doma*

dostać kupić móc kupić • *Żem był w Bygdoszczy, ale żem nie dostał kupić zambatki do motora*

dowcidupny głupio dowcipny • *Nie bądź jeno taki dowcidupny*

drab szybko • *Ale jeno idź drab, bo ci tam cukier wykupio*

drabka drabina • *Wlyź na drabka, bo nie sianiesz wszystkich jabków*

drabniak wóz drabiniasty służący do zwożenia zboża z pól do stodoły lub w stóg • *Drabniakom na zielaznych kołach cianżko szło jechać po miantkim polu*

drałowina las ca 30 letni, nadający się na drągi • *W drałowinie lubieli stojeć jelanie*

drewka polana, porąbane drewno, drewno opałowe • *Idź przynieś drewków pod plata*

drewnik szopa na rąbanie i składanie porąbanego drewna • *W drewniku żem widział szura*

drzewianny drewniany • *Kozi Most był rychtych cały drzewianny*

drzuzgawka

drzuzgawka truskawka • *Jak się za dużo najysz drzuzgawki możesz dostać pryszczę*

drzyć się, drzeć się krzyczeć • *Nie drzyj się tak, bo cię w Lubiewie usłyszą*

dubeltowo podwójnie • *A chlyb mnie obłóż dubeltowo*

dugować podważać, podnosić i przesuwać ciężar na zasadzie dźwigni • *Duży kamiń możesz z pola usunąć, bez dugowanie*

dukać rozgniatać, zanurzać, wciskać • *Udukej kartofle. Wydukej go we wodzie. Kapusta w beczce lepi udukej. Ja lubia kartofle, najlepi dukane*

dukane kartofle puree z ziemniaków • *W lecie na tobiad mielim często dukane kartofle ze szpyrkami i zsiadłe mlyko*

dular moneta srebrna, moneta starej lub obcej waluty • *Przy cykaniu najlepi ciągnie dular*

dynks

dupersztajn nazwa gry polegającej na odgadnięciu od kogo pochodzi klaps na dura • *Nie wszystkie dzieci lubieli grać w dupersztajna*

dura dupa • *Być cicho, bo dostaniesz na dura. I wypion na mnie goła dura*

durch ciągle, przez cały czas, na wylot, przez • *Idź durch kisówku, nigdzie nie skręcaj. Kula przeszła durch. Od trzech dni durch pada i nie wyślim na pole*

dycht całkiem • *W zimnie to szósty je dycht ciemno*

dycht całkiem, dokładnie • *Wrócił do dom dycht rano. To idzie zrobić dycht prosto*

dychtowny dokładny, dopasowany, szczelny • *Jak założysz dychtowna uszczelka, to woda ni ma jak przeńść*

dynks ogólna nazwa przedmiotu najczęściej drobnego lub części składowej • *Pod zawór musi przyńść taki dynks, co by uszczelka nie wyletła*

dyszolki

dyszolki dyszel dwuramienny na pojedynczego konia • *Dyszolki go obcierali i musiał iść wolno*

dzbanyszek dzbanek, dzbanuszek • *Kwiaty włóż w dzbanyszek*

dziaduś dziadzius, dziadek • *To już dziaduś, ale jeszcze chwatki*

dzie gdzie • *Dzie lyziesz, lontrusie jedan*

dziuknyć dźgnąć, ukłuć, nakłuć • *Musiał go dziuknyć w dura, żeby wstał*

dźwi, dźwirze drzwi • *Na noc zakietuj dźwi, dźwirze*

E

eka róg domu • *Idź za eka, tam nie wieje tak mocno i je ciepli*

elekstryka elektryczność • *W Suchy założyli elekstryka w 1963 roku*

erbata herbata • *Zrób mnie mocna erbata z du-
cham*

erbnąć ukraść, zabrać • *Razu się nie oglądnył,
jak mu erbli pompka*

erzac namiastka czegoś, środek zastępczy • *To
nie je pieprz toryginał, jeno erzac*

F

fajfka fajka • *Dziadek miał durch fajfka w za-
mbach*

fanga silny cios ręką • *Dostał fanga w kluk i był
cicho*

fasa przewoźny zbiornik na wodę o pojemności
200 do 1000 litrów • *Woda do picia dla krowów
wozilim faso z jenziora*

faska miarka, najczęściej służąca do odmierzania
karmy dla zwierząt domowych • *Dej mu jedna fa-
ska szrutu wiancy*

ferchowny

ferchowny niegrzeczny, bezczelny, arogancki •

Nie bądź jeno taki ferchowny. To był chłop nadzwyczaj ferchowny

fereta płaszcz, kurtka, ubranie, różne jego części

• *Nie je zimno, nie musisz ubierać tyle feretów. Z Niemniec przywieź mnie trocha feretów*

fertych dość, koniec, gotowe, zrobione • *Na dziś*

fertych, idziem do dom. O czwarty będziemy mieli fertych

feste, fest mocno • *Przybij feste ta deska. Rano deszcz feste padał*

festmejter metr kubiczny • *Na wóz zielazny nie włożysz wiancy jak trzy festmejtry drzewa*

filcgumacz but filcowy oblewany w dolnej części gumą • *Filcgumacze so dobre, ale zimne jak diachli*

fizmatenta bibeloty, ozdoby, gadżety • *Oni na kredensie majo wiele fizmatentów*

flaszka butelka • *Jedna flaszka to je mało, na dwóch dwa flaszki je za dużo*

fleja flejtuch • *To była prawdziwa fleja*

flek łatka z gumy lub tkaniny służąca do łatania dziury w dętce lub odzieży • *Zaflekuj mnie to kołko, bo ni moga jechać do boru*

flekować łątać • *Jak puszczo mrozy, bando flekować dach na stodole*

fliger szybowiec • *Za Kornowem spad fliger*

flisak człowiek zajmujący się spławianiem drewna rzeką • *Flisaki jak płyną, majo czas na łapanie rybów*

flisować spławiać drewno rzeką • *W zimie chodzimy na klaftry, a latam idziem flisować*

flisówka droga, którą zwożono długie drewno do bindugi celem późniejszego spławiania wodą • *Flisówku dojedziesz jaż do Brdy*

flotko

flotko splawik wędkarski • *Najlepsze flotko je z gansiego pióra, abo kory sosnowy*

frysztyk śniadanie • *Frysztyk mamy w boru. Rano czasam ni ma czasu na frysztyk*

fuchtel wialnia, urządzenie do oczyszczania zboża z plew po omłocie brajtówką • *Krącenie korbo od fuchtela to je jedna z cianżejszych robotów*

funt pół kilograma • *W szklanka razu nie weńdzie ci funt cukru*

futer karma, jedzenie dla zwierząt, często też (żartobliwie) dla ludzi • *Dobry futer dla krowów to je śrut i koniczyna*

futrować karmić • *Przyjda do cie, jeno nafutruja świniaki*

fyrtel część miasta, wsi, lasu, okolicy, okolica, zakątek • *Oni mieszkali w tym fyrtlu za jenzioram*

G

gachle gable; rodzaj wideł z gęstymi zębami, zakończonymi kulkami, żeby nie wbijały się w ziemniaki lub buraki • *Gachle so dobre, ale cianżkie*

gacie majtki • *Na sznurku suszyli się same gacie*

galart, galat galaretka z zimnych nóżek, galaretka w ogóle • *Galat to je podstawowe jeście na wieczór*

ganc całkiem, zupełnie • *Buty są ganc nowe, a droga je ganc zalana*

ganek weranda, korytarz, taras • *Jak wchodzisz do dom, to korki zostaw na ganku*

gansty gęsty • *Dym z oponów je jaż gansty. Zupa je tak gansta, żebyś postawił w ni liżka*

ganś gęś • *Patrz co by gansi nie weszli w szkoda*

gapa wrona • *Jak je mróz to gapy latajo dużymi stadami*

gara

gara gardło • *Nie drzyj gary. Idziem na jednego dobrze wysmarować gara*

garować spać • *On jak se wypije to zara idzie garować*

gatki majtki ale także rozmowy, opowiadanie • *W jego gatki nie wierza. Pod spodniami miał dziewczynskie gatki*

gaudać gadać • *Zaś nie gaudej tego nikomu*

gazyta gazeta • *W gazycie stojało napisane, że na droga do Suchy przyńdzie asfalt*

gdowa wdowa • *Łona już je gdowa*

gielejza osoba niezręczna, powolna, ślamazarna • *Przez taka gielejza, żem so z roboto do tyłu*

gil ściekający smark z nosa • *Miał gile jak badyle*

gilgać gilgotać, łaskotać • *Małe dzieci lubiejo gilgotanie*

gilgotki łaskotki • *Jedne majo gilgotki pod pachamy, drugie w kolanach, a jeszcze inne pod stopami*

gim, gimpa żyłka do wędki • *Miał gruby gim, a jeszcze mu zerwało*

giry nogi • *Ni ma takiego numeru na twoje giry*

giwera karabin, strzelba • *Nie zrywajta tych czarśni, bo tera mam giwera, jak przyjdzieta jeszcze raz, to wam jaja odstrzela*

glaca głowa z obciętymi włosami przy skórze • *Łoszczyc go na glaca. Założ coś na glaca*

glanc połysk • *Buty we wojsku muszo być czyste na glanc*

glancować czyścić do połysku • *Przed kościołam wyglancuj buty*

glapa mały leszcz, krap • *Rano brali same glapy*

glaspapier papier ścierny • *Weż to przeciągnij jeszcze raz glaspapieram*

glazerki

glazerki rękawiczki z cienkiej skóry • *To je pani, ona durch chodzi w glazerkach*

glenica granica • *Co tak stoisz jak krowa na glenicy?*

glinica pole, z którego wybiera się glinę • *Po deżdżu na glinica nie wjedziesz żelazniakom*

glubas wyrostek, dryblas • *To je już walny glubas*

glubka śliwka, duża, mięsista i soczysta • *W sadzie nad jenzioram, najwiancy było glubków*

głambia głębina • *Na Wielonku je głambia na 12 metry*

głambok głęboko • *Tam w konia nie przejeździesz, je za głambok*

gnat kość • *Na motorze możesz łatwo połumać se gnaty*

gnyk krtań • *Jak pił z butelki to jeno mu gnyk chodził*

gołas gołąb • *Najlepsze gołasy miał Kilian*

gołąbyszek gołąbek • *Młode gołąbyszki so dycht gołe*

góra strych, najwyższa część domu pod dachem
• *Ziarka przechowujesz na górze*

gównatus gówno • *Gównatus cie obchodzi, dzie ja z nio chodza*

góźdz gwóźdz • *Żem wjechał na góźdz i żem złapał pana*

grabelki małe grabie • *Na smentarzu zawsze so dyżurne grabelki*

grable grabie drewniane • *Najlepsze grable majo zamby z jałówca*

graje gra • *Jak Jurek ładnie graje, to niech nam coś zagraje*

grapa duży gar z ocynkowanej blachy z dwoma uchwytyami od góry i przykrywką o pojemności 10 i 15 l, najczęściej służył do gotowania bielizny lub

gryf

kartofli dla świń • *Na niedziela gotujem dwa grapy bulwów*

gryf talent, sprawność • *Ten ma gryf do piłki. A ty masz gryf do łapania rybów*

gryzdać niewprawnie, nieładnie rysować, gryzdać, mazać • *Pokaż co żeś tu nagryzał*

gryzdoły, gryzmoły niesprawne rysunki, napisy • *Kto zrobił te gryzdoły na ścianie?*

guldon indor • *W podwórku mieli sztyry guły i jednego guldona*

guła indyczka, ale też niezdarna, ciamajdowata kobieta • *Z ni to była rychtych guła*

gumacz wóz konny na gumowych oponach lub but gumowy do kolan • *Pojedziem gumaczem po drzewo, więcej zaladujem, ale weź ciepłe buty, bo na gumacze je za duży mróz*

gupoty głupoty • *Gaudasz gupoty, weź się do roboty*

gwiazdor, gwizdor św. Mikołaj przynoszący prezenty na Boże Narodzenie • *Od Gwizdora dostaniesz jeno różgi, bo żeś cały rok był psotny*

gzub dziecko • *Idź do gzubów. Gzuby zatracone. Gzuby niewarte*

H

hajcować palić w piecu • *Ale żeś nahajcował w tym krusiu*

hajtnąć się pobrać się, ożenić, wyjść za mąż • *On sie hajta w sobota, chyba, że nie wytrzeźwieje*

haka, haczka motyka • *Naoszcz haka, bo w ogródku je za dużo pyrzy*

hakać pielić, czyścić haczką powierzchnie między rzędami roślin okopowych i warzyw • *Jeno hakej dokładnie, bo łojciec przyńdzie sprawdzić*

halba, halbka pół litra wódki • *Halbka na dwóch to nie je co*

handlyrz

handlyrz obwoźny handlarz • *On je wiancy handlyrzam, niż rolnikam*

hazaj, hazek zając • *Najwiancy hasków zawsze je na polu kele Koźlinki*

heftnać przymocować, przyczepić, przybić • *Najprzód przyklej, a później letko heftnij ta deseczka*

heklować szydełkować • *Babcia najlepi hekluje krymka*

hez go! bierz go, polecenie ataku dla psa

hi, hijo w lewo, polecenie dla konia przy ściągnięciu lewej lejcy przy skręcie w lewo

hib raz, podejście, szybkie wykonanie czegoś • *Nie wezna tego na jeden hib. Weź to jednym hibam*

hoł w prawo, polecenie dla konia podczas ściągnięcia prawej lejcy przy skręcie w prawo.

hultnać skoczyć, przeskoczyć • *Bez płot jeno hultnył jak sarna*

I

idzie, nie idzie da się, nie da się (zrobić) • *Bez piniendzy nie idzie tego zrobić. To idzie zrobić, ale nie dziś*

ile to przyńdzie ile to kosztuje • *Ile przyńdzie kilo goździ*

insze inne • *Idź inszo drogo. To był inszy film*

J

jabco jabłko • *Na droga narwij jabców*

jachciarski myśliwski • *Jachciarski pies tak zara się nie zgubi*

jachta polowanie • *Dziś nie pijem, jutro idziem na jachta za naganiaczów*

jadalka

jadalka pokój stołowy, jadalnia • *Kredens przyń-
dzie do jadalki, naprzeciw tapczana*

jajco jajko • *„Poszli baby na bazary i złapali zaj-
ca, położyli na murawa, obcieni mu jajca”*

jaka, jaczka kurtka, wiatrówka, wierzchnie okry-
cie • *Założ choc jaczka, bo sie robi zimno*

jałowiec jałowiec • *Najgorzy w lesie pali się jałow-
wec*

jamnioła jemiola • *Jamnioła to najlepszy lyk na
nadciśnienie*

janczmiń jęczmień • *Janczmiń i łowies to je mię-
szanka.*

jaszcząb jastrząb • *Wej, już jaszcząb kura ma*

jaucha, jucha krew • *Taka rychtych świnia ma
pół wiadra jauchy*

jaźwicz borsuk • *Na jesień kiedy jaźwicz buduje
tuszc, najłepi lubi chodzić na jabka do łogrodu*

jaż aż • *Na ambonce siedział jaż do ciemnego*

je jest • *Je leśny doma?*

jednakowoż jednak • *Być był zdrowy, jednakowoż ni mógł już tyle wypić*

jedza jedzenie • *Weź co do jedzy na droga*

jeich ich • *Piłka była po jeich stronie. Nie jeżdżaj po jeich drodze*

jelań jeleń • *Jelań sady przez dwametrowy płot, jak nic*

jeno tylko • *Na polu byli jeno dwa sarny. Jeno nie mów prawdy, bo dostaniesz na dura*

jenygo słowo zdziwienia i zaskoczenia, zbliżone do zwrotu olaboga! • *Jenygo, ale szczapił szczypaka!*

jenziore jezioro • *W Suchy so trzy jenziora, a w Spółdzielni ni ma rybów*

jerzchanie

jerzchanie tarło u ryb, często też w odniesieniu do ludzi • *Na rozlewiskach wew kwietniu jerzchajo się same szczypaki. Po zabawie szli się jerzchać w krzaki*

jestaj, jesta jest • *Dziś jestaj zimno. Dziś jestaj sobota. Jestaj tata w domu?*

jeście jedzenie • *Żem jestaj ciekawy, co na weselu u bambra bańdzie do jeścia*

jeżdżać jeździć • *Na banchrach ze szkoły zjeżdżalim na sankach*

jo jo, ja ja wyrażenie powątpiewania w zasłyszany komunikat lub stwierdzenie wąpiące • *Ja ja, już je po lecie. Ja przejada roweram ze Suchy do Cierplewa, bez trzy minuty; jo jo, ty jo. Żem sły-szał, że ze Suchy do Sielanki połožo asfalt. Jo, jo!*

jo, ja tak • *Przyńdziesz na zabawa? Jo*

juks kwas, nawóz chemiczny, ale też mieszanka różnych płynów służąca różnorodnym celom •

Bez juksu ni ma buraków. Posmarował drzewo jakimś juksam, że mu wcale nie włoży robaki

jupa, jupka kurtka, kurteczka • *Na jesień chłopcy ubierają jupy, co by nie zmarzli*

K

kachle kafle • *Kachlowy piec je wnet w każdym domu na wsi. Kachle so czasam bardzo ładne*

kaczała duży kij, pała • *Weź kawał kaczały i wygoń te krowy z pola*

kakał kakao • *Kakał musisz pić na nerwy*

kalasony kalesony • *Kalasony przyńdo na gołe nogi, bez to muszo być zrobione z bawełny, żeby nie gryźli*

kałdun brzuch, częściej używany jako „duży brzuch” • *Krowa z pola musi iść wolno, bo ma od żarcia pełny kałdun. Nie żryj dużo śliwków, bo ci zaboli kałdun*

kalko

kałko, kołko kółko • *Byk ma w nosie zielazne kołko, co by nie urwał się z łańcucha. Jak kurzył papirosa, to durch puszczał kałka*

kamiń kamień • *Jak go widza to sie mi nóż w kiesieni otwiera, a ranka kaminia szuka*

kamlot duży kamień • *Najwiancy kamlotów widzisz przy drodze do młyna*

kamuszek kamyczek • *Matka mu kazała, za kara, klanczyć na rycht małych kamuszkach na podwyrku*

kamzelka kamizelka • *A do kościoła założył nowa kamzelka*

kanciaty kanciasty • *Żeś widział kanciate koło? Nie, zawsze je okrągłe*

kanka bańka na mleko z pałkowatym uchwytem, emaliowana lub aluminiowa • *Zawieź kany do zlywni, a przywieź kanka maślonki*

kańtować oszukiwać, kłamać • *Jeno nie kańtuj, bo wszystko widzielim*

kapucha forsa, dobry interes • *Na prośniakach przy tych cenach co so, kapuchy nie zrobisz*

kartochel, kartofla kartofel • *Najlepszy je kartochel z łogniska jak wypalasz łanty. Na łobiad w lecie lubia młoda kartofla ze zśiadłym mlykam*

kartofel zupa zupa kartoflana, kartoflanka • *Kartofel zupa szło na łobiad zrobić najprandy*

karyjera udany projekt, rozwiązanie, zagrywka • *Ta jego nowa szopa to nie je rychtych dobra karyjera. On na ty lichy ziamni karyjery nie robi*

kasta, kista skrzynia, klatka • *A pug wrzuć na kasta. Pożycz mnie dwa kisty runkli, bo mom koniec*

kaszorek siatka na ryby, podbierak do ryb • *Kaszorek był dziurawy i wszystkie ryby uciekli*

kaszówka

kaszówka kaszanka • *Kaszówka je najlepsza jak je świeża*

kawel kawał • *Kawel szynki obtóż ciastom chlebowym, upiecz w piekarniku i bańdziesz miał szynka wielkanocna*

kazać pozwalać • *Nauczyciele nie kazali iść wcześni do domu. Mnie ojciec nie kazał nigdy chodzić po lodzie na jenziorze*

kcieć chcieć • *Co łon od cie kciał?*

kejter pies, kundel • *Trzymej tego kejtra, bo zażre listowygo*

kele koło • *Kele młyna czasami straszyno. Struga skrąca kele młyna. Kele dziesiunty przyniś mnie na pola fryszytk*

kernoz knur • *Kernoz może ważyć i 500 kg*

kiej kiedy • *Jo, ale kiej to było!*

kiejś kiedyś • *Kiejś przed wojno, za Kornowem pierun strzelił w samolot*

kielonek kieliszek • *Jedan kielonek nie zaszkodzi, a dwa wcale*

kierda knur • *Para ,para, kierda som. Co mam robić? Z krowo iść na pole, czy ze świnią do kierdy*

kierz krzak • *Szli durch bez krze. Na bagnie je kierz na krzu*

kiesień kieszeń • *On zawdy ma dziurawe kisenie*

kieta łańcuch do roweru • *Kieta mu pankła i musiał rower prowadzić piechty*

kietować zamykać • *Jak wyjdiesz do szkoły, to zakietuj dżwirze, a klucz połóż w szopie*

kilomejter kilometr • *Kilomejter to nie je dużo, ale idź we śniegu, pod wiater i przy mrozie*

kip

kip niedopalek papierosa • *Przed wejściem do sklepu, na chodniku było pełno kipów*

kipa duży kosz wiklinowy z uszami • *Uzbieraliśmy trzy kipy żołandzi*

kis żwir • *W Sielance na droga do Klonowa w dziury sypio kis*

kisówka droga żwirowa • *Kisówko dojedziesz do szosy na Klonowo*

kiszka kiełbasa • *W sklepach na wsi nie było żadnej kiszki, jeno śledzie solone*

klafciarz człowiek zawodowo zajmujący się pracą przy wyrębie lasu • *Był taki mróz, że klafciarze nie śli do boru do roboty*

klaftry praca przy wyrębie lasu • *Po wojsku, młode chłopcy śli na klaftry*

klajtry włosy, raczej długie • *Ten ma klajtry zawdy brudne. W szkole zakazali noszenia dugich klajtrów*

klamoty rzeczy osobiste, przedmioty podręczne •
Bierz klamoty i jedziem dodom

klampa, klempa krowa • *Weź przygoń klampy zez łąki. Czas przepalować klempy*

klara widok na coś • *Wyjdź z klary, bo nie widza ekranu*

klepidura skarżypyta, plotkarz • *On w koło wszystkim mówił, co żeśta robili, jak taka rychtych klepidura*

kluk nos • *Miał rychtych czerwony kluk jak gąsior*

klump chaotyczny zbity zwój materii: klump waty, włosów, zielska • *Weź klump szmatów i zatkaj ta rura*

klumpy buty skórzane do kostek, sznurowane, na drewnianym spodzie, używane najczęściej w zimie wraz z grubymi wełnianymi skarpetami, wyrabianymi w domu na drutach • *Jak masz na nogach klumpy i dobre wełniane szkarpyty, to mróz ci nic nie robi*

kłaczaty

kłaczaty owłosiony, zarośnięty • *Niechtórne materiały so z jednej strony kłaczate*

kłak, kłaki włos, włosy • *Jak się oblał ropo, to mu wyśli wnet wszystkie kłaki*

knara strzelba • *Leśny zawdy idzie do lasu z knaro*

knybel patyk • *Nazbieralim wiankszych knybli i rozpalilim łognisko*

knyf trik, przemysłny sposób, zagranie • *Musisz go podeńść jakimś knyfom, bo tak ci tego nie łod-da*

knykeć kciuk • *Jak grasz w siatkówka, to możesz sobie łatwo wybić knykeć*

knyp nóż • *Do wszystkiego przyńdzie inny knyp: do chleba, do masła, do kartofli czy do buraków dla krowów*

kocieł kocioł • *U nas jeden kocieł kartofli na dzień, to je za mało*

kokoszka srom dziewczynki • *Kokoszka musisz myć co dzień*

kołowrot kołowrot • *Kołowrotam więcej uciągniesz niż prosto*

kołowrotny przewrotny • *Ty żeś je, ale kołowrotny*

kołędować obchodzić, odwiedzać, zaglądać • *Nie ma jej w dumu – kołęduje po wsi*

kolitura kultura, uprawa leśna, szkółka • *Od kwietnia idziem do roboty na kolitura*

kolybać kołysać, kiwać się na boki • *Ma jedna krótsza noga i kolybie sie na boki*

kolybka kołyska • *Kolybki na wsiach robili stolarze, bo nie szło ich kupić w sklepach*

kołądzić kręcić • *Rano mnie się wew głowie kołądzi*

kołmierz kołnierz • *Czapnył go za kołmierz*

komora

komora spiżarnia • *Stefan Batory wlaż do komory, nażar się masła, aż mu dupa trzaśła. Stefan Batory wlaż do komory, nażar się grochu i strzelał bez prochu*

kona kuna • *Kony nadzwyczaj lubiejo młode ptaszki*

kopla grobla lub ogrodzone pastwisko szczególnie dla koni • *Kopla je ogrodzona żerdźmi, ale koń jak chce to je przeskoczy*

koponka drewniana niecka (dłubanka) do zarábiania ciasta • *Koponka z ciastem stoją przy piecu*

kopystka drewniana łyżka do nakładania potraw • *Nalewać kopystku zupa, to nie szafuje, ale kartofle, jo*

korki trepy, buty wsuwane bez pięt na drewnianym spodzie lub buty damskie na korkowym obcasie • *W korkach chodzi po wsi, ale do domu je zdyma*

Kornowo Koronowo • *Do Kornowa mogłeś je-
chać bez Kozi Most abo bez Wymysłowo*

kostropaty pryszczaty • *Miał kostropate policzki i
ni mógł się golić*

kowalik owad, żuczek brązowy, biologiczna na-
zwa: ogrodnica-niszczyliska • *Na kowaliki najłepi
biero wzdrangi*

kozieł kozioł • *Śmierdział jak kozieł*

koziowiary świadkowie Jehowy • *Koziowiary
chodzo po domach jak je msza w kościele*

kraciaty kraciasty • *Do roboty mielim kraciate ko-
szule z flaneli*

kracząty człowiek z szeroko rozstawionymi kola-
nami, pałąkowatymi nogami • *Brygadzysta polowy
w Pegeerze był feste kracząty*

kramer kultywator; narzędzie rolnicze służące do
spulchniania gleby, rozrywania wierzchniej war-
stwy ścierniska • *Po rżniwach na pole wchodzili
z kramram*

krawatka

krawatka krawat • *Do ancuga zawsze przychodzi krawatka*

krawczka krawcowa • *Dawni w każdy wsi była krawczka*

krącić kręcić • *Krąć jeno tak, co byś nie ukrącił*

krepatwa kuropatwa • *Dawni było wiancy krepatwów*

krop wole u ptaków • *U wszytkich ptaków jedza najprzód idzie do kropa*

krowięcy krowi • *Krowięcy obornik je najlepszy pod kartofle*

kródzy krócej • *Dziś coś msza była kródzy, jak zawsze*

kruszka gruszka • *Idź natrząś mnie kruszków*

kruś piecyk żelazny • *Krus dawał ciepło drab, ale musiałeś durch podkładać*

krymka nakrycie głowy z dzianiny, ściśle do niej przylegające • *Najlepsze krymki robili babcie*

krystus Chrystus • *Nie wołaj Krystusa nadaremnie*

krzan chrzan • *Przede święty od tarcia krzanu wszystkie płakalim*

krzydło skrzydło • *Kura ma krzydła, ale nie za wiele lata*

krzypce skrzypce • *Nastek kochał grać na krzypcach*

krzypiec skrzypiec • *Dobre buty muszo krzypiec*

krzyżak przezwisko mieszkańca regionu pomorskiego • *On mieszka w Bydgoszczy, ale to nie je Krzyżak*

kubelyszek wiadro, wiaderko, wiadereczko • *Zawsze rano idzie z kubelyszkiem po mlyko*

kuch

kuch, kuszek ciasto • *Po weselu zawsze zostaje dużo kucha i bez to goście dostają z kucha gości-niec*

kukawka kukułka • *Jak na wiosna pierwszy raz usłyszysz kukawka i masz w kieszeni piniendze, to znaczy, że bandziesz jejich mieć do końca roku*

kulas człowiek kulawy lub noga • *Dzie lyziesz z tym kulasem. Jemu durch wyłažo kulasy z pod pierzyny*

kunda, końda wałęsający się pies, wyraz stosowany też często wobec ludzi • *Jego ni ma w domu, to je końda*

kunus, konus mały człowiek • *Kunusowi nie możesz wierzyć*

kupać kupować • *Za wiele żeś tego nakupał*

kurak kogut • *Niejedan kurak da się na człowieka*

kuraszek kogucik, też prącie chłopca • *Jak kura wysiedzi jajka to da zawsze wiancy kuraszków niż*

kurków. Wyciągnął lepi tego kuraszka, bo zamocysz gacie przy szczaniu

kurzawa kurz, także obłok pyłu wznoszonego przez przejeżdżający pojazd na wiejskiej drodze • *Przez ta kurzawa żem nic nie widział*

kurzęcy pochodzący od kury • *Kurzęcy rosół je najlepszy na choroba jak się przeziambisz*

kuźden jeden każdy • *W klasie kuźden jeden umniał pływac*

kuźle lasek sosnowy, nisko rosnący na lichej ziemi • *Na Przydatkach było wiancy kuźli niż lasu*

kwatyrka ćwiartka wódki • *Postaw kwatyrka to dostaniesz trocha rybów. Pomyłka kosztuje kwatyrka*

kwiatyszek kwiatuszek • *Po Bożym Ciele dużo kwiatyszków leżało na szosie*

lacze

L

lacze laczki, ranne pantofle bez pięt • *Jak go budziła zawsze cisnoł w nio laczam*

lada przyrząd do ładowania kłoców drewna na wóz konny • *Bez lady nie dostaniesz tego drzewa na wóz*

ladować ładować, np. kartole na wóz, drzewo na wóz za pomocą lady, ziarno do worka, także zbić, pobić • *Naladuj mu na dura. Ale mu naladował. Naladuj worek pszanicy, bo jada na młyn*

lady lanie • *Łoj dostaniesz ty lady łod łojca*

laksa rozwolnienie u zwierząt gospodarczych, używane również żartobliwie w stosunku do ludzi • *Nasze krowy mieli wczoraj laksa po mokry kończynie*

lan len • *Dawni lan wozili do Kornowa*

langus wysoki człowiek, dragal • *W siódmy klasie byli same langusy*

łania łania, samica jelenia. *Na przodźku chmary
jelani idzie zawsze łania*

łańcuch łańcuch • *Zwiąż go łańcucham. Weź go
na łańcuch*

laps duży, silny mężczyzna • *Ale to je laps. Ale to
je kawał lapsa*

łatosi tegoroczny • *Łatosi rzepak da dobry łoiej*

łatoś tego roku • *Latoś rżniwa bando późno*

łąfer łąęga, ktoś, kto nie umie usiedzieć na miej-
scu • *Ty łąfrze jedan*

łąfry wałęsanie się bez celu • *Zamiast do szkoły
pošli na łąfry*

lebera wątroba • *Żem się za dużo napił i tera boli
mnie lebera*

leberka wątrobianka, pasztetówka • *Obłóż mnie
chlyb dziś leberką*

lejba

lejba ktoś powolny, safandula • *Śli jak takie dwa lejby*

lekciejszy lżejszy • *Pół kila piórów je lekciejsze od pół kila łoświu*

lelum polelum postawa miękka, niezdecydowana, chwiejna • *Na niego nie stawiej, on je takie lelum polelum*

leśniczyna żona leśniczego • *Leśniczyna nie musi kupać miansa*

leśny leśniczy • *Nie szło wypić przy robocie, bo leśny durch pilował*

leżanka kozetka • *U lykarza czasem da stara i brudna leżanka*

listowy listonosz • *Sucha miała dobrych listowych*

lochanie okres gotowości rozrodczej u świń • *Maciora się locha (chce do knura)*

lola drag, pała • *Jak wezma kawał loli i ci przyto-
ża*

lorbas wyrostek, dryblas • *On je walny lorbas, ale
jeszcze gupi*

louz chodzić komuś o coś, dać spokój • *Co je
louz? Idź mie louz*

lowca owca • *Lowców nie wpuszczaj do łogrodu,
bo ci całego zdepco*

lugać ciężko pracować • *Od rana do nocy bez
cały tydzień durch lugał*

lugnać rzucić, położyć coś bezładnie, uderzyć
kogoś lub coś • *Lugnij to do kąta. Lugnij się na
tapczan. Lugnij mu miandy toczy*

lugnać się położyć się • *Po łobiedzie lubiał się
lugnać na trawa*

luj opryszek, łobuz, jedna z najczęściej używa-
nych obelg • *Odańdź, ty luj jedan*

lump

lump człowiek wszechstronnie negatywny • *Na niego nie patrz, to je lump*

lumpy odzież, zniszczone ubranie • *Bez droga całe lumpy mnie zmokli*

luntrus nicpoń, nic dobrego • *Życzania imieninowe składali kierownikowi dwa największe luntrusy w szkole*

lycki lejce • *Niechtórne gospodarze mieli lycki skórzanne, inne z postronków*

lyk lek • *Na śpik, najlepszym lykam je kwatyrka*

lyżć iść • *Już ten ciul lyzie*

Ł

łanty, łanciny pozostałości łodyg ziemniaków po wykopkach • *Jak na polach palu łanty, to już je jesiań*

łiżka łyżka • *Do ciasta dodaj dwa łiżki toleju*

łobaczyć zobaczyć • *Łobacz, czy już na drodze ich widać*

łobiod obiad • *Zawołej wszystkich na łobiod*

łobuć ubrać • *Weź jego łobuj ciepło, bo je ziomb*

łocet ocet • *Łocet możesz tyż sam zrobić w domu*

łogań ogień • *Łogań dało od papierosa*

łogon ogon • *Wyczesz koniowi tyż łogon*

łogórek ogórek • *Łogórek potrzebuje dobrej ziemi, ciepła i wody*

łokno okno • *Roztwórz łokno*

łoko oko • *Na łoko, to so trzy kilomejtry*

łokowita denaturat • *Jedan pił jeno sama okowita i oślep*

łółówek ołówek • *Tera w szkole wnet nie używaju łółówków*

łomać

łomać łamać • *Dawni to była bida; przy dzisiejszej bidzie, stoły się łamno od jedzy*

łopon opona • *Z przodźku poszedł mnie prawy łopon*

łorać orać • *Na wiosna jak obeschnie, rolniki wychodzo łorac*

łorznać oszukać, ograć • *Jego nie łorzniejsz, je za dobry*

łostatni ostatni • *Łostatni pociąg je to łószmy*

łóspice szczepienie profilaktyczne, zastrzyk • *Do łóspic idziem do ośrodka lubiewskiego*

łowies owies • *Nasz łowies na piwo się nie nada je, jeno na pasza*

łowiesić powiesić • *Wiater je taki, że się chyba Hitler łowiesił. Łowieś bielizna na sznurek*

łucho ucho • *Broił i dostał w łucho*

mamrotać

łuzgać zdobywać, dostawać, wyciągać • *Lorbiecki zawsze nałuzgał dużo rybów na wądka*

M

majty majtki • *W zimnie nosiła dugie wełnianne majty*

makiera przyrząd do wyznaczania redlin przed ręcznym sadzeniem kartofli • *Pierwsze makiery byli drzewianne, tera so zielazne*

makierować udawać • *Jego bolało, ale dobrze makierował*

mało wiele jako tako • *Jak zdrowie? Mało wiele. Jak ci idzie w ty Tucholi? Mało wiele*

mamrotać mówić niewyraźnie, pod nosem • *Nie mamroc, jeno mów wyraźnie. Żem go nie zrozumiał, bo mamrotał coś pod nosam*

manele

manele rzeczy • *Wszystkie manele żem mniał w szafie, ale i tak żem zobauczył wżonść szkarpetków*

mantel opona koła rowerowego, motoru, itd. • *Nie pojedam samochodem, bo mam rozerwany mantel*

marmelada marmolada • *Z drogi śledzie, bo marmelada jedzie*

maryjanek majeranek • *Jak dasz maryjanku, mianso zara smakuje lepi*

maślunka maślanka • *Na gorąc najlepsza je zimna maślunka*

mączyty mączysty • *Kruszki są za bardzo mączyte. Nasza Mama lubiła mączyte kruszki*

mądrawać wymądrzać się, przechwalać, pyskować • *Jeno się nie mądruj bo żeś je za gupi*

medyk mądry, mądrała • *On się zna na samochodach; jo, to je medyk*

merta mirt; roślina, z której robiono wianki ślubne i komunijne • *Merta najczęściej sadzili w doniczkach na łoknie*

mgleć zemdleć, mdleć • *Jak weślim na ta góra to wnet zemgłała*

mgły mdły • *Tako kiszka je za mgła, dodej pieprzu*

mianso mięso • *Tera sprzedajo inne mianso niż dawni*

miastowy człowiek z miasta • *On nas nie zrozumni, bo łon je miastowy*

miągwa osoba płaczliwa, narzekająca • *Z nio się nicht nie trzyma , bo łona je miągwa*

miech, mieszek worek, woreczek • *Przy młócaniu chłopy musieli nosić do 50 miechów z ziarnam na dziń*

mieć co z głową

mieć co z głową, nogami, oczami mieć chorą głowę, oczy, nogi z bliżej nie określonej przyczyny

• *Żeś go nie widać? Masz chyba coś z łoczami*

mientki miętki • *Gdy babcia była młoda a dziadek hardy, miał wszystkie członki Miętkie, a jeden twardy, lecz z czasem się skończyli dziadkowe wdzięki, ma wszystkie członki twarde, a jedan miętki. Kruszka je najlepsza jak je dycht mientka*

mięszać mieszać • *Dla konia obrok żeś musiał dobrze wymięszać, bo nie kciał żryć*

mlyko mleko • *Przede szkołu, zawdy żem wipił szklanka mlyka*

młynek wialnia do odzielenia ziarna od plew po młóceniu brajtówką • *Krącenie młynkam to była rychtych cianżka robota*

mni mniej • *Pod świerkami zawsze je mni śniegu*

mnicha miska • *A na stole stała feste mnicha kartofli*

mniejsza, większa połowa mmiej lub więcej niż 50% • *Z lasu żem przywiózł mniejsza połowa drzewa, bo żem miał za lichu napompowane opony*

mniód miód • *Mniód i mlyko to so najlepsze lykarstwa na zima*

modra kapusta czerwona kapusta • *Modro kapusta je najlepsza z kaczo*

modre niebieska farbka do prania bielizny • *Do łostatniego pukania bielizny po praniu, dodawali modre*

modzie drożdże • *Modzie, żeby wyrośli, musieli stać przy piecu*

moja żona • *Moja mnie zawsze wygonia w niedziela do kościoła*

motocykel motocykl • *Najprzód był rower, później motocykel, a tera je samochód*

motór motor • *Motór, motór dzie je mój motór*

móc za co

móc za co mieć wpływ na coś, odpowiadać za coś • *Toć ty nie możesz za to, że dziś pada śnieg*

mów co przysięgnij się, potwierdź to przysięgą • *Żem wijdział rano trzy sarany. Mów co! Jak Boga kochom*

mudzić tracić czas • *Przez ta pogoda żem pu dnia zmudził*

muksz mocz • *On jak wipił za dużo, to dawał muksz do gaciów*

mus obowiązek • *Jak mus, to mus*

musztryk musztarda • *Po wojnie musztryk, to była piersza przyprawa*

myst byle co • *Nie kupuj tego, to je myst*

N

na do • *Rano jada na Zielanka, późni na Brukniewo.*

nadleśny

na fleku w pełni sił • *Chłop jeszcze na fleku, ale kobita słabowata*

na pociąg zawieźć kogoś odjeżdżającego na dworzec kolejowy, na pociąg, jechać na stację, na odjazd pociągu • *Z pociągu możesz się spóźnić, ale na pociąg nigdy*

na szago na ukos • *Nie idź na szago, bo ulgniesz*

na ustęp do toalety • *Proszę Pani, mogą wyjść na ustęp? Nauczyciele nie kazali chodzić na ustęp podczas lekcji*

na wieś na dwór • *Wygoń kota na wieś. Nie wychodź na wieś, bo je zimno*

nadgroda nagroda • *Na koniec roku, w szkole byli nadgrody*

nadleśny nadleśniczy • *Nadleśny lubiał, jak drogi w lesie byli wyrówniane*

nagryzdać

nagryzdać narysować, napisać coś lub na czymś bez sensu • *Jeszcze nie chodzi do szkoły, ale coś już umni nagryzdać*

nagryzmolić napisać niestarannie, nieładnie • *Je w siódmy klasie, ale dali gryzmoli*

najsampierw najpierw • *Najsampierw się przeżegnaj*

nalugać (komu) zbić kogoś • *A po zabawie mu nalugali*

nalugać się narobić się, napracować • *Po obiedzie odpoczywam; w boru się żem dość nalugał*

nałożny przyzwyczajony • *Od małego był nałożny do pracy*

namolny uprzykrzony • *Nie bądź taki namolny*

narychtować przygotować, naprawić • *Narychtuj drewków pod plata. Narychtuj mnie rower, bo jada do Prezydium*

narżnyć zrobić kupę • *Narżnyć w gacie to je proste*

nasiurać, nasiurdać nasikać, oddać mocz • *Taki stary, a jeszcze w gacie nasiurał*

następ się polecenie dla krowy, by przez przedstawienie tylnej nogi ułatwiła dostęp do wymienia przy dojeniu

nasztramować napiąć, silnie naciągnąć • *Nasztramuj pas, a późni zakrąć motoram*

nawtykać (komu) pobić kogoś lub nakrzyczeć na kogoś • *Za ta szyba, co żeś wybił, na pewno ci nawtyka*

nawtykać się najeść się dobrze • *Lubia chodzić na wesela, bo można się dobrze nawtykać*

nazad do tyłu, z powrotem • *Do tamtąd ślim na piechty, nazad jechalim wozam*

nazorgować zgromadzić, zaoszczędzić, postarać się • *Nazorguj suchych drewek na łogań*

nażgany

nażgany pijany • *Niejeden w południe już był nażgany*

Niamry Niemki, wyraz o zabarwieniu pejoratywnym, używany po II wojnie światowej • *W niechcórnych domach po wojnie, zostali jeszcze Niamry*

nicht nikt • *Nicht nie przyszed*

nie móc za coś nie odpowiadać za coś • *Ja za to nie moga, że je zimno*

nie musisz nie wolno, nie rób tak • *W kościele nie musisz głośno gadać*

nie wieda nie wiadomo • *Kupić kupili, ale nie wieda kiej zapłaco*

Niemniec Niemiec • *Niejeden Niemniec w czasie wojny był porzomny*

nieposłuchany, nieusłuchany nieposłuszny, niegrzeczny • *To je knap nieposłuchany*

nóżyk nożyk • *Kierownik do łobierania jabków miał specjalny nóżyk*

nudle makaron • *Nudłów nie lubia*

nygus cwaniak, niepewny • *Handlryz co woził laczki i kalesony to był czysty nygus*

O

o ciamku, o ciemku w ciemności • *Wrócił dodom o ciemku*

O jeny! o rety! • *O jeny, ale je ślizgo*

obalić przewrócić • *Wiater był taki, że wszystkie drzewa obalił w jedna strona*

obkład wędlina, ser w kanapce • *Mieli taka bieda, że razu nie mnieli obkładu w chlybie*

obłożyc włożyć do kanapki wędlinę lub ser • *Dziś mam jeden chlyb obłożony czarno, drugi biało*

obuć włożyć coś na siebie, ubrać • *Weż jeno obuj grubsza jaka. Obuj co na siebie, cobyś nie zmarł*

obzorgować

obzorgować załatwić, zorganizować • *Zrobim łognisko, jeno musisz obzorgować łanty i knyble*

ochajtnąć się ożenić się, wyjść za mąż, pobrać się • *On się z nio nie ochajtnie, bo łona je latawica*

ochronka przedszkole • *Dawni na wsi nie było ochronków, byli jeno w mieście*

ochwał, ochwacić się przesilenie, utrata sił, u konia, który ruszył do pracy zaraz po jedzeniu (zakłócenie równowagi białkowej) • *Koń z tym ciężarem pod góra się ochwacił*

odbite niesprawność umysłowa, zgłupieć • *On ma chyba odbite. Jamu odbiło*

odkluczyć otworzyć zamek kluczem • *Zamek był tak zadzerwiały, że nie szło odkluczyć dźwirów*

odpicować wystroić, wyczyścić itd. • *Się odpicował jak diabeł do ośpic*

omsknąć się

odrobek odpracowanie wartości rzeczy lub usługi
bambra na rzecz mniej majątnego sąsiada • *Ta
jego orka banda musioł odrobić bez trzy dni*

odsztyftowany wyelegantowany • *Ona chodzi
bez cały dzień odsztyftowana*

ogacić ocieplić • *Szopa najlepi ogacić mcham,
ale tedy musisz wiedzić, że załęgno ci się szury*

okrasa surowe, zmielone i przyprawione mięso z
gęsi – duży przysmak • *Mianso z gąsi idzie głów-
nie na okrasa*

okrasić dodać do potrawy tłuszcz lub skwarki •
Zacierka najlepi okrasić szpyrku ze świeży słoniny

olśnik strug do ręcznego korowania drewna • *Do
żywicowania musisz wpierrw olśnikom oskrobać
kora ze sosny*

omsknąć się osunąć • *Noga mnie się omskła i
żem wnet spad z drabki. Ich trzecie dziecko je
stąd, że się ji omskła spirala*

opękać

opękać przetrwać, przetrzymać • *Jakoś ta niedziela bez piwa opękom*

opon opona • *Musza wymienić opon, bo ma już starty bieżnik. Naprawić opon nie je tak ajnfach*

oprzęt poranne lub wieczorne zabiegi przy obsłudze zwierząt inwentarskich: czyszczenie, karmienie, itp. • *O chćórny masz oprzęt? Ło łószmy w zimnie, ło siódmy latam*

ośpice szczepienie ochronne przeciw chorobom • *W piątek przyjedzie lekarz z pielęgniaro i wszystkie idziem do ośpic*

otramby otręby • *Otrambów suchych nie dajem za dužo, co by się krowy nie zasztopowali*

P

pachta podkradanie głównie owoców z cudzego ogrodu • *Jabków nie kupuj; o ciamku idziem na pachta*

padolek, podolek spódniczka • *Jak idzie na mróz, musisz obuć dłuższy padolek*

palować mocować za pomocą drewnianego lub stalowego pala, długi łańcuch krowy na pastwisku
• *Z rana pierwsze to upaluj krowy*

pambóg Pan Bóg • *Pambóg nie patrzy, ale wszystko widzi*

pana przebicie dętki lub opony w samochodzie, motorze lub rowerze • *Dawni, na lichych drogach było wiancy panów*

panchyrz pęcherz • *Najlepszy salceson je wew świńskim panchyrzu*

papiur papier • *W latach pindziesiątych, żeś jeno mniał papiur pakowy, inszego ni było*

papuć miękki, ciepły but domowy do kostki, z tkaniny lub owczej wełny • *Dziaduś chodzi w papuciach bez cały rok, zimo i latam*

parch

parch nazwa stosowana do różnych chorób skóry, zmian chorobowych widocznych na skórze. •

Lisy, jak je ich za dużo dostają parchu

parowa wąż • *Przez parowa przejedziesz wozem, ale jeno latam*

parzawy pokrzywy • *Przy drogach w lesie, da same parzawy, a nie trawa*

parzybroda zupa z kapusty, kapuśniak; nazwa pochodzi od zwisających z łyżki gorących wstążek pokrojonej kapusty, które parzyły brodę jeżdżącego • *Parzybroda je najlepsza ugotowana na świńskim łogonie*

pastusz pastuch • *PGR-y mieli słabych pastuszków*

patelka patelnia • *Wrzuć to na patelka i postaw na placie*

patrony naboje do broni palnej • *Patronów bez zezwolenia nie kupisz*

patrz zobacz; wyraz zdziwienia na zasłyszaną informację • *Adam znalazł kosz kurzejków, przy samej drodze. Patrz!*

patyk chlew • *Jak je za dużo świniaków, to mogą rozwalić patyk*

pazłotko pozłotko, cienka folia aluminiowa • *Czekolady zawsze są zapakowane od środka w pazłotko*

piard gazy jelitowe wypuszczane przez odbył • *Jego piard miał zawsze ciekawy odgłos*

piardnyć wypuścić gazy jelitowe przez odbył • *Najgorzy je głośno piardnyć, jak je dużo ludzi i je cicho.*

piastować bawić dziecko, opiekować się dzieckiem • *Ona całe życie jeno piastowała dzieci*

piastunka opiekunka, osoba bawiąca dziecko • *Ona wnet je lepsza piastunka od matki*

piechty

piechty piechotą, pieszo • *Dzieci dawni chodzili do szkoły piechty. Piechty do Sielanki szlim na kolitura pół godziny*

pierdoła gamoń, niedołęga, gaduła, ale też plotka, niedorzeczność, nieprawda • *Na niego musisz uwałzać, bo łon gada same pierdoły*

pierdzieć w stołek długo siedzieć w jednym miejscu i nic nie robić • *On przy robocie jeno pierdział w stołek*

pierszą razą pierwszym razem • *Pierszą razą, jak żem poszli na ryby, to żem nic nie złapali*

pierszy poczontek początek • *Po wojnie piersze poczontki byli cienżkie*

pierszyraz pierwszym razem • *Pierszyraz do szkoły, zawióz mnie tata na rowerze*

pierścianek pierścionek • *On ji dał pierścianek, ale z łodpustu*

pierun piorun • *Pierun szczelił w dom, ale nikomu nic się nie stało*

pieruny klumpy, buty do kostek, skórzane, na drewnianej podeszwie • *Pieruny byli dobre na mróz, ale ślizgie*

piery piersi • *On zawsze pierszy wystawiał piery do orderów*

pilować pilnować • *Piluj dobrze krowów, aby nie weszli w runkiel*

pindel tobołek, torba, siatka • *Z Kornowa kuźden wracał z pindlami*

pińiądz pieniądze • *Nie sprzedom ci tego za żadne pińiądze*

piniek pieniek • *Nie jedź bez zrąb, bo tam je pełno wysokich pińków*

pisiać sikać (w odniesieniu do małego dziecka) • *Żeś jestaj taki duży, a jeszcze piasz w majty. Przewiń go, bo się popisiał*

pisiak

pisiak penis chłopca • *Schowaj pisiaka, bo ci go kogut czapnie*

pizgnąć przywalić, uderzyć, walnąć • *Pizgnij to na wóz*

plajster plaster • *Najważniejszy w aptyce, to mieć plajster*

plata wierzchnia metalowa, najczęściej żeliwna płyta w niskim piecu kuchennym opalany drewnem, węglem lub torfem • *Jak przyńdiesz dodom, wstaw kartofle na plata*

pleban ksiądz • *Idź do plebana i pogadej z nim, może coś wymyśli*

plery plecy • *On je chłop śląski, w plerach szeroki, a w dupie wąski*

płatcz opona koła rowerowego, motoru, lub samochodowego • *Płatcza tak zaro nie rozerwiesz, ale dantka przebijesz*

po ciamku bez światła, w ciemności • *Po ciamku nie idź przez bór, bo noc ma swojo moc*

pojeżdżać

pod Bogam jak Boga kocham, przysięgam • *Pod Bogam, żem nic nie znalaz*

podeszew podeszwa • *Podeszew najlepi trzymie jak je przybita drzewiannymi goździkami*

podługowate wydłużone, podłużne • *Kona ma ciało raczy podługowate*

podstawek spodek pod szklankę • *Łyżeczka do herbaty możesz oprzeć o podstawek*

podwórek podwórko • *Idź się bawić na podwórek*

podwórz, podwyrz podwórze • *Wozy stojeli na podwyrzu. Nie wychodź na podwórz, bo je błoto*

pojedyńczo prosto, łatwo • *To nie je tak pojedyńczo skroncać traktoram na polu*

pojeżdżać jeździć wozem drabiniastym przy zwożeniu zboża z pola od sztygi do sztygi. • *Chłopy, jedziem na pole, ja banda pojeżdżał*

pokolić się

pokolić się pokłóć się • *Nie bierz na rance jeża,
bo się pokolisz*

polik policzek • *Na mrozie masz zawdy czerwone
poliki*

pomnidor pomidor • *Pomnidory so srodze czute
na wiosenny przymrozek*

portmanaja portmonetka • *Portmanaja miał duża,
ale pusta*

pory spodnie • *Pory miał zawdy za dugie, bo po
starszym bracie*

porzomny porządny • *To porzomny człowiek.
Wczoraj porzomnie rzgmiało*

porzundek porządek • *U nich w kuchni je zawdy
porzundek*

postronek linka do wiązania zwierząt • *Krowa
przyrowadź na postronku, nie na łańcuchu*

pośli poszli • *We czwartek, prosta ze szkoły pośli nad jenzioro*

powiedzić powiedzieć • *Przyszlim powiedzieć, że jutro nas ni ma w boru, bo idziem na rżniwa*

pozwoleństwo pozwolenie • *Na przejazd bez podwyż PGR-u, musiałeś mieć pozwoleństwo*

pólna polna • *Do Sielanki ze wsi jeno szła półna droga*

póndzie pójdzie • *To nie póndzie tak pojedynczo*

pram prom • *Tera przez Brda je pram, ale dawni był jeno Kozi Most*

prawda racja • *Żeś mniał prawda z tym olejam – nie działa*

precz gdzie indziej • *Idź precz. Rano bulwy majo być z pola precz*

prekurator prokurator • *Z prekuratoram nie wygrasz*

prońd

prońd prąd • *Był wiater, ni ma prońdu*

propek korek • *Łoryginalna butelka gorzały, musiała mieć propek zalakowany z pieczontko*

prośniak prosiak • *Za prośniaki latoś nie płaco za wiele*

prukwa stara rozlazła kobieta o wątpliwej reputacji • *Każda wieś miała swoje prukwy*

przebuć przebrać • *Przebuj się przed kościołam*

przechwarstny człowiek zmieniający zdanie, zmienny z nutką fałszu • *Jamu do końca nie musisz wierzyć, bo łon je przechwarstny*

przede rżniwy przed żniwami • *Przede rżniwy musisz zrobić remont maszynów*

przeletłe lata okres przekwitania u kobiet • *Wiele kobitów, cianżko przechodzi przeletłe lata*

przyłapa

przepalować zmienić miejsce pala tak, żeby krowa dostała nową powierzchnię do jedzenia • *Jeno nie zabaucz przepalować krowów o dwunasty*

prześmiardły nasiąknięty niemiłym zapachem • *Jak dugo siedzisz w barze dzie palo, to żeś jest cały prześmiardły dymam*

przetmnić zmienić, rozmienić • *Przed targom, musisz przetmnić piniądze*

przez bez • *Szed bez pole przez czapki*

przodziek przód • *Na przodźku pochodu śli sztandary*

przy w • *Tera wymagajo, że przy robocie, nie możesz zakurzyć*

przyklyszczyc przycisnąć, przyciąć • *Uwaużej co byś sobie jajców nie przyklyszczyc na ty drabinie*

przyłapa szopa, podręczny magazyn, warsztat gospodarski • *Na noc rower zaprowadź do przyłapy*

przyniść

przyniść przynieść • *Nie zabaucz przyniść jutro do szkoły kasztanów*

przyńść przyjść • *Przed mszą musisz przyńść 10 minut wcześniej do kościoła*

przyszło stało się, zostało zrobione, wydarzyło się • *Żem słyszał, że żeś dostał mandat; jak to przyszło?*

psion psi, grzyb niejadalny • *Co żeś zrobił, żeś namieszał psiunów z kurzejkami*

pszanica pszenica • *Dobrze je siać pszanica, ale nie dobrze, że pszanica lubio dziki*

pszczeła pszczoła • *Jak pszczeła użądli, to z żądłam wychodzo ji całe flaki*

ptok ptak • *Kura je niby ptok, a rychtych nie potrafi latać*

pu pól • *Jeden funt, to je pu kila*

pucyflyta przezwisko odnoszące się do człowieka z pulchną i dużą twarzą • *To je rychtych pucyflyta*

pudełyszko pudełeczko • *Na pyrdony najlepi mieć pudełyszko blaszanne*

pudź chodź • *Pudź jeno do mnie chłopcze*

pudźma chodźmy • *Pudźma na łogród*

pug pług • *Pug jednoskibowy, jedan koń i trzy dni roboty na dwa morgi. Pug, to je symbol rolnika*

pukownik półkownik • *Na polowanie czansto przyjeżdżali pukownicy*

pupa lalka • *Jak chto miał dużo dzieci, to sam robił pupy ze szmatek*

puszcza topnieje, mięknie • *Przy brzegu jenzioro już puszcza*

pyrac, pyroc dżdżownica, przynęta na rybę • *Rano idziem na ryby, nakop dziś pyraców*

pyrdon

pyrdon duża dżdżownica, rosówka • *Na wango-
rza musisz założyć rycht pyrdona*

pyrz perz • *Na słaby ziemni, pyrz lepi rośnie*

R

rabarber, rambarber rabarbar • *Rabarber to je
rychtych kwaśnidło*

rajcować podniecać • *Był rychtych cały podraj-
cowany to wycieczko*

rajzentasza torba podróżna • *Z ciebie tancerz jak
z koziej dupy rajzentasza*

ranka ręka • *Daj ranka na zgoda*

rańt brzeg, krawędź • *Stara opona nie ma rańtu*

rararyga przedmiot o zaskakująco niezwykłym
kształcie • *A cóż to za rararyga?*

raus wynocha; idź precz • *Raus mnie z tego
podwyrka*

raz kiedyś kiedyś, w bliżej nieokreślonej przyszłości • *Raz kiedyś dało moc grzybów w tym boru*

razu nagle, niespodziewanie • *Rymowany dowcip: Ja ci powiem coś nowygo/jak pies gonił listowego/ razu listowy się obalił/ a pies mu w torba nawalił*

rąkiew buraki pastewne • *Rąkiew gorzy się prze-rywa niż cukrówka*

rejwach zamieszanie • *Na przerwach w szkole je durch rejwach*

reść prawda • *Miałeś reść, że przyjdzie burza*

riba ryba • *W piontek na łobiad bandzie riba*

robaszek robaczek, także prącie chłopca • *Pod kaminiam, było pełno mrówek i inszych robaszków. Nie wyciągnął robaszka i nasikał se w gacie*

robić łóżko przygotować, postać łóżko, tapczan • *Zrób łóżko, bez ten czas się umyja*

rojber

rojber psotnik • *Dobry glubas, jeno rojber*

rojbrować psocić • *W szkole był spokojny, ale zaro po szkole zaczynał rojbrować*

rolwaga waga do warzenia pojazdów • *Na Bruk-niewie rolwaga była durch zepsuta*

rozebuć się zdjąć ubranie • *Rozebuj się z jupki, bo masz jo cała mokra*

roztwarty otwarty • *Zostaw dźwierze roztwarte*

roztworzyć otworzyć • *Roztwórz dźwierze, bo je duszno*

rozwerk kierat, urządzenie konne do napędzania sieczkarni, która cięła słomę na sieczkę dla koni • *Chodzenie za koniam przy rozwerku było nadzwyczaj nudne*

rób co zginiem kończ, musimy jechać, musimy kończyć • *Rób co zginiem, bo będziem jechać za ciamnego*

ruk cuk szybko • *Najprzód dej ruk cuk krowom, a późni jedziem*

rumotać hałasować • *Nie rumotej tak tymi garami*

runkiel buraki pastewne • *Krowa musi dostać zi-mu runkiel, bo na samym suchym nie pojedzie*

rwać uciekać • *Jak dostał na tyłek to rwał dodom bez pole, razu się nie oglądał*

rychło wcześniej • *Do boru na grzyby idziesz ry-chło rano*

rycht, rychtych dokładnie, racja, rzeczywiście, dobrze • *Dostał rycht między łoczy. To je rych-tych. Łołoszmy bądź rychtych. Łon rychtych był najlepszy*

rychtować naprawiać, przygotowywać • *Przede rżniwy musim rychtowac kosy*

rychtunek przygotowanie do czegoś np. polowa-nia • *Przed polowaniam, rychtunek robim na wie-czór*

rydelek

rydelek daszek od czapki • *Rydelek całkam zasłonił mu łoczy*

ryfka kółko, krążek stalowy • *Byka możesz prowadzić jak je uwiązany do ryfki w nosie*

rypać ciężko pracować • *Na klafrach musisz feste rypać*

rypnać uderzyć, wypalić, rzucić • *Rypnij mu prawda w łoczy*

rzamiń rzemień • *Na bat musi być grubszy rzamiń*

rzęch stary podniszczony przedmiot, najczęściej pojazd • *PGR-y mieli za traktory stare rzęchy i nie mogli nadarzyć z kartoflami*

rzgbięt grzbiet • *Rzgięty krowów najlepi lubieli muchy*

rzgmieć grzmieć • *Za Brdo zarzgmiało i zaczęło się łyskać*

rzgmot grzmot • *W nocy byli rzgmoty, ale dyszcz nie przyszed*

rzyka rzeka • *Za rzyko so insze grzyby*

rźniwa źniwa • *Przede rźniwy czekasz jeno na dobra pogoda*

rźnyć rźnać, również udawać kogoś • *Łon rźnył lepszego niż jestaj. Jego kosa nie rźła dobrze i chłop się zmanczył*

S

sadzić skoczyć, również szybki bieg • *Sarny sadzili durch bez pole. Jelań bez namysłu sadził bez płot*

saksefon saksofon • *W łorkiestrze w Suchy na zabawie saksefona nie było*

samior, samnior samiec • *Łon miał w chlewie jednego samiora i sidam lochów*

sank

sank sęk • *Mocno sankata deska wnet do niczego się nie nadaje*

sara siara; mleko krowy po ocieleniu; bogate w składniki odżywcze • *Sara nie je rychtych w smaku dobra, ale je wartościowa*

saran samiec sarny, sarna kozioł • *Na łonce byli dwa sarny i jedan saran*

se sobie • *Weź se piwo*

siadętko siodło, siodelko • *Słabo jechał, bo siadętko parzyło go w dura*

siadnij się usiądź • *Siadnij się na sofa, abo gdzie bądź*

siadnyć usiąść • *Tyle przyszło ludzi, że żeś ni miał gdzie siadnyć*

sić sieć • *Sić miała pełno dziurów zrobionych przez wydry*

siec kosić • *My sieklim do wieczora, ale jednako-
woż, żyto było trochu mokre*

sikiera siekiera • *W pracy kłafciarza najważniejs-
sze je mieć dobra sikiera*

siora siostra • *Miał trzy siory i żadnego brata*

siódmowy pociąg, który przejeżdżał w Bruchnie-
wie około 7 rano i około 19 wieczorem • *Do pracy
jedzie z Bruchniewa siódmowym, a wraca o
czwarty*

siurda dziecko, które jeszcze sika w majtki • *Dej
ta siurda tutaj, przewina go*

siurdać oddawać mocz, raczej w odniesieniu do
dzieci • *Dziecko je już dość stare, ale jeszcze
siurda w gacie*

skańtować się, skarować się spaść z czegoś •
*Jeno nie skańtuj się z ty gałanzi. Wiele chłopów
skarowało się z woza wew rżniwa*

sklep

sklep piwnica • *Najlepsze zsiadłe mlyko da, jak stoi bez dwa dni w sklepie*

sklepowa kobieta, sprzedawca w sklepie • *Czasy się zminiajo, a sklepowa je durch ta sama*

skład sklep • *Idź do składu i kup zapałków*

skodrować przewracać, pomieszać, uczynić bałagan • *Tak się bawili, że całe łóżko było skodrowane*

skoknyć skoczyć • *Łogań szed tak mocny, że razu nie zdążył skoknyć bez łokno*

skolec skrzynia do wysiadywania jajek przez gęsi
• *Skolec je najwyżej na trzy gansi*

skop baran kastrowany • *Mianso ze skopa da się zjeść*

skopek mały garnek emaliowany, służący do czerpania mleka lub wody z wiadra • *Najlepsze je mlyko jak weźniesz skopkam z wiadra zaro po dojanu*

skopowina mięso owcze, baranina • *Skopowina nie je rychtych dobra do zupy*

skra iskra • *Z parowozu zawdy lecieli skry*

skrabać się wdrapywać się na coś • *Wskrabat się na som czubek drzewa i nie wiedział jak ześć*

skrącać skręcać • *Skrąć w prawo, skrąć w lewo*

słabowato słabo, ale niezupełnie • *Kobita ma już słabowata, ale jeszcze ujdzie*

słodkie ciasto • *Na weselu za prandko dali słodkie i goście sie zapchali*

słonyszko słoneczko • *W zimie słonyszko chodzi dycht nisko*

słuma słoma • *Z lichy słumy, nie da dobry sieczki*

smaka smak, ochota • *Mom smaka na czareśnie. Zimo przychodzi mnie smaka na kiszona kapusta*

smary

smary lanie • *Łoj dostaniesz ty smary, gzubie zatracony*

smentarz cmentarz • *Smentarz je za wsio*

snadko płytko • *Strugi miandzy jenziorami so snadkie*

somsiad sąsiad • *Dla somsiada musisz być pomocny*

spalonki pogorzeliśko, miejsce na którym kiedyś był pożar • *Spalonki zawsze sie obsiwa*

spand spęd, miejsce, gdzie GS-y skupowały na rzeź zwierzęta gospodarskie • *Jutro ni moga, bo z rana jada na spand. Na spandzie zawsze było nerwowo*

spódzielnia sklep wiejski; sklepy najczęściej należały do Gminnej Spółdzielni Samopomocy Chłopskiej • *W spółdzielni dało wiancy kupić towaru, niż dzie indzi*

spranżyna sprężyna • *Najlepsze spranżyny do resorów robił kowal w Serocku*

srodze mocno, silnie • *Z pociągu żem srodze zmarzli*

srybro srebro • *Srybro w ziarni leży blisko złota*

stare ludzie nazwa ludzi z wcześniejszych pokoleń mieszkańców • *Stare ludzie powiadali, że najcięższe burze ido z Kornowa*

statki, statory naczynia kuchenne; wyrazy używane w kontekście mycia naczyń • *Dziś moja kolej na mycie statków. Jak ja nie lubia zmywania statorów*

stędy, stutędy stąd • *Majster nie je stutędy i nie zna naszych możliwości*

stoi napisane jest napisane • *W gazycie stoi napisane, że lato bandzie ładne*

stojąco

stojąco stało • *Stare drzewo stojąco jaż do jesien-
nych wiatrów; potam sie obaliło*

stojąc stać • *Stojąc na przystanku w listopadzie,
to choroba masz pewna*

stołyszek stołeczek • *Stołyszek do dojania kro-
wów miał trzy nogi*

stóg sterta zboża lub siana lub słomy, specjalnie
uformowana do przechowywania ich na otwartej
powierzchni • *Jak stóg stoi na polu, to wszystkie
myszy ze 100 metrów w koło so w środku*

struga rzeczka, strumyk • *Banda czekał na cie
nad strugu*

strużyny obierki • *Na przednówku strużyny od
kartofli byli gotowane dla świniów*

swoik słoik • *Jedza na pole dla chłopów nosilim
w swoikach*

sypialka sypialnia • *W sypialce musi być trocha
zimni jak w innych pokojach*

szacha stado • *Kele Iwickiego zawsze trzymała się szacha krepatów*

szafnąć udźwignąć, dać radę • *Nie szafniesz tego na jeden raz*

szafuje dobrze idzie wykonywana czynność • *Gachlami lepi szafuje zdrucanie buraków niż rękami*

szano siano • *Na łąkach nad Brdo, dało najlepsze szano*

szą krew psia krew, forma delikatnego przekleństwa • *Szą krew, ale pada*

szczana ściana • *Najlepsza szczana do cykania musi być zez czerwony cegły*

szczapić, szczapnąć złapać • *Kot szczapił szura*

szczelić strzelić • *Jedan myśliwy z Niemniec, szczelił jednym szczątam dwa dziki*

szczochy

szczochy mocz • *Niektóre ludzie pijo szczochy jak lekarstwo. Niewiele bawiło ,a już miał pełne gacie szczochów*

szczun chłopak, podrostek • *Szczuny przyśli na pachta i zatrampali mnie łogród*

szczypa szczapa, rozłupane drewno • *Do palania w piecach dało kupić szczypy, wałki i gałanzie*

szewiec szewc • *Niejednen szewiec chodzi bez butów. Kużden szewiec lubiał wipić*

szkarpyty skarpety • *Porzundne szkarpyty dało kupić w Kornowie*

szkarupa skorupa • *Bez ta susza woda w jenzio-rze spadła i przy brzegu je sama szkarupa*

szkódnik szkodnik • *Gapa to je rychtych szkódnik*

szkólny uczeń, szkolny • *Autobus był pełen szkólnych*

szkóra skóra • *Świeża szkóra musisz dobrze nasolić*

szlachtować zabijać świnie, owce itp. • *Jutro od rana szlachtujem świniaka*

szlajfka kokarda • *Jałówkom czasam wiązali szlajfka na szyi, ale nie wiadomo po co*

szlank szczupły • *Zrobił się szlank, chyba ma jakaś kobita*

szlauch wąż • *Polywać łogródek szlaucham, a wiadrami to je różnica*

szlepa urządzenie do odśnieżania dróg, ciągnięte przez konie lub traktor; odgarniało śnieg na pobocze drogi. Było zbudowane na planie trójkąta i dziobem atakowało śnieg. • *Jak nastali trachtory, to szlepy mogo być wianksze*

szlepowanie odśnieżanie drogi przy pomocy szlepy • *Po nocnym śniegu, od jasnygo wyjechali szlepować drogi*

szlora

szlora kobieta zaniedbana fizycznie i moralnie •

Ona mnie wygląda na szlora

szlug albo sztach zaciągnięcie się papierosem •

Dej szluga,dej jeno dwa sztachy

szlus koniec • *Szlus! Myjem rance i idziem*

dodom

szlyps krawat • *Mało chto umniał zawiązać*

szlyps

szmotruchać brudzić się • *Dzie żeś się znawuż*

uszmotruchał

szmucha sadza • *Jak zabrudzisz rance szmu-*

cham, to ich tak zara nie umyjesz

szmyrgiel papier ścierny albo bzik • *Tak dugo pił,*

jaż dostał szmyrgla. Trzonek jeszcze musim prze-
ciągnąć szmyrglam

szmyrgnąć rzucić, wyrzucić • *Szmyrgnij to do ką-*

ta

sznak gryz, np. kawałka chleba • *Daj sznaka, bo dziś ni mam sznytków*

sznaknąć klapnąć zębami, ugryźć • *Z kukurydzy jeno szło sznakanie dzików*

sznaka z glancem drożdżówka z lukrem • *Na duży przerwie szlim na sznaki z glancem*

sznupa nos, gęba, pysk • *Miał durch czerwona sznupa*

sznur kabel, przewód elektryczny • *Dzisiejszych urządzeń elektronicznych nie możesz wyłączyć bez wyszarpanie sznura z gniazdka*

sznurewadło sznurowadło, sznurówka • *Dzieci i młode czansto majo rozwiązane sznurewadła przy butach, bo taka je moda*

sznyftuch chustka do nosa • *Sznyftuch czasam zakładalim na głowa przed słońcam*

sznytka

sznytka kanapka, kawałek • *Ukraj mnie sznytka ty kieszki. Zrób mnie wiancy sznytków, bo robia dziś nadgodziny*

szokolada czekolada • *Żem kupili pani na imieni-ny dobra szokolada. W Spółdzielni nie było szokolady, jeno same landrynki*

szolung, szonung zagajnik • *W szolungu so-snowym w zimnie, zawsze dało dziki*

szpada, szpada szpadel • *Szpada po pierwsze musi być łotra*

szpas kawał, dowcip • *Na lekcjach śpiwu, czan-sto robilim szpasy*

szpek tłuszc • *Świnia jak ma za dużo szpeku, to tyż nie je dobrze*

szpirt spirytus • *Szpirtu nie pijem, chyba, że ze sokam, abo miodam*

szport sport • *Szport przeważnie był jeno w szko-le*

szprechać mówić w obcym języku • *Listowy szprechał po angielsku i niemniecku*

szpryca strzykawka • *Weź szpryca i zrób mnie zastryk*

szpur ślad • *Wiosno na drodze so głambokie szpury*

szpyrka skwarka • *Do kartofli lubia wiele szpyrków*

szpytka mała nóżka • *Młodo łowieczka ma bardzo ładne szpytki*

szpyty nogi • *Na brudne nogi zakładał czyste szkarpyty*

szrama blizna • *Miał szrama bez cały polik*

szruber szczotka, najczęściej ryżowa do szorowania podłogi • *Najgorsze przy wojsku było, jak żeś musiał szrubram szorować sto metry podłogi*

szrubsztak

szrubsztak imadło • *Założ ta obrancz w szrubsztak, bo inaczy nie wyjmiesz nitu*

szrut, szrout śrut, śruta • *Szrut janczminny je najlepszy*

sztapel stos ułożonych desek, drewna, itp. • *W Brukniewie pod sztaplami desek, żyli dzikie króliki*

sztaplować układać deski, drewno, słomę • *Idź na somsie, bandziesz sztaplował snopki*

sztram mocno, sztywno • *Zawiąż worek sztram*

sztreka tory kolejowe • *Jak przejedziesz sztreka, skrać w lewo*

sztrumel niedopałek papierosa • *Przed Spółdzielnio na ziemni leżeli same sztrumle. Czasam i sztrumla sie dobrze paliło*

sztryfelek kawałek, plasterek • *Dej choć sztryfelek tego salcesonu*

sztrypy podwiązki do męskich skarpet zapinanych pod kolanem • *Ze sztrypów czansto się urywali gumki i opadali szkarpyty*

sztukotać stukać • *W kołkach coś sztukoce*

sztyftować się stroić się • *Ale żeś się wysztyftowała*

sztyga ustawione pionowo na polu, oparte o siebie snopki zboża, celem wyschnięcia, potem zwożone na skład do stodoły. • *Na dobry wóz i dobrego konia, żeś mógł zabrać do 20 sztygów*

sztylować się mizdrzyć, stroić miny, grać kogoś innego, upodabniać się • *Ona się sztyluje na starsza niż jestaj*

szuflować odgarniać, zgarniać coś łopatą (szuflą)
• *Rano sprzed domu musisz odszuflować śnig*

szur szczur • *Szur je taki, że się czasam da na psa*

szuwaks

szuwaks pasta do butów • *Dzie się podział szuwaks, mam brudne buty*

szwajsować spawać • *Zaszwajsuj to rano, bo się złomnie na feste*

szwama gąbka • *Piłka ze szwamy, wnet dłuży wytrzyma*

szwung wysoka sprawność, ciąg do czegoś • *Miał szwung do strzelania*

szynał wóz na drewnianych kołach z żelaznymi obręczami • *Jechać szynałam bo bruku, to je zgroza*

szypa łopata do przerzucania substancji sypkich, zgarniania, itp. • *Szypa wiele nie ukopiesz, ale wiele zdrucisz*

szypeł supel • *Zawiąż szypeł, żebyś nie zbauczył*

szyru, szyru zabawa dzieci, najczęściej dziewczynek, polegająca na złapaniu się za ręce, od

chyleniu tułowia na długość rąk i kręceniu się wokół pionowej osi poprzez dosuwanie bokiem nóg; dawało to akustyczny efekt szurania

Ś

ściaw szczaw • *Ściaw dało nad rowami*

ścina trzcina • *Dachy kryte ścino, byli lepsze łód słomiannych*

ślydź śledź • *Ślydzie stojełi w beczce, w rogu składu*

śmiga śmigło • *Najlepsze śmigi do starodawnych samolotów, robili z drewna jesionowego*

śmil trzmiel • *Śmil nie gryzie, a sie go bojo*

śpik sen • *Żem mniał twardy śpik*

śpilor, szpilor ostro zaostrzony pręt drewniany, metalowy lub plastikowy • *Oстрым śpiloram żgnij go w dura*

świanty

świanty święty • *Ona nie była tak świanta, na jaka wyglądała*

świentojanki porzeczeki • *Świentojanki żółte, byli słodciejsze od czerwunych*

świncki świński • *Ty świncki ryju!*

świniak swinia • *Niechtórne rolniki mieli dobre rance do chowu świniaków*

T

talyrz talerz • *Nałożył wszystkiego na jedan talyrz: mianso, sos, kartofle i kapusta. Wymienszał to i dopiero zaczon jeść*

tamuj tam • *Dzie mam iść? Tamuj!*

tedy do no to do widzenia

tentu ten • *Tentu je lepszy – weź go*

tera teraz • *Tera je lepi, bo Unia daje dużo kasy*

toć przecież, ale • *Toć żeś go nie wijdział*

tomporek toporek • *Weź tyż tomporek, bo sikieru
wszystkiego nie zrobisz*

torfniak zbiornik wodny powstały w wyrobisku, po
wydobywaniu torfu • *Dziś torfniaki wnet zarośli*

torz tchórz • *Po deżdżu wychodzi i kona i torz*

trafnać trafić • *Bociun zawdy trafnie do swojego
gniazda*

trampać robić ślady, deptać • *Nie trampnij na ża-
ba, bo panknie*

treker traktor • *W Suchy po wojnie, jeźdzali trekry
na zielaznych kołach*

troczoyny trociny • *Troczoyny mogo wybuch-
nyć jak ich dasz za dużo do pieca*

truch, trusiek królik • *Po wojnie truchy byli cho-
wane w co drugim domu*

trygiel

trygiel garnek żeliwny z nadlanym kręgiem, emaliowany w środku • *Trygiel głambok wchodził w łogań na placie, bez to szybko szło gotować*

trzymie trzyma • *Lód trzymie na jenziorze do marca*

tuczek tłuczek, np. do mięsa, ziemniaków • *Tuczek czasam służył do przegoniania męża*

tuk szpik kostny • *Starsze ludzie lubieli bawić się z wyciąganiem tuku z kości*

tutendy tędy • *Przeńdziesz tutendy, bo tam je rozsypane wapno*

tutka, tytka torebka papierowa • *Jak nie było łoryginalnych, to tutka do landrynków robili w składzie z gazyty*

tutyh, tutuś uniwersalne imię psa używane podczas zwracania się do obcego psa

twoja żona • *Twoja o tym wie z gazyty*

ulgnać

twój mąż • *Twój się nie zgodził i ja tyż nie jada*

tyczkowina kilkunastoletni zagajnik sosnowy, gdzie drzewa osiągały wysokość tyczki do wędkowania

tyż też • *Dej mnie tyż*

U

ublybrać się ubrudzić się, umazać • *Nie wchodź na drzewo, bo se ublybrasz sukienka*

ucik uciekł • *Gołombek mu ucik z wieczora i już nie powrócił*

ukulać doprowadzić fallusa do erekcji ruchem podobnym do zmiękczenia cygara • *Jamu staje, ale musza go ukulać. To dobrze jak mu możesz jeszcze ukulać*

ulgnać ugrząźć, np. w błocie • *Na wiosna, żym na ty drodze ulgnył*

umurzyć się

umurzyć się pobrudzić się węglem, sadzą, popiołem • *Kominiarz chodzi zawsze umurzony*

unurać się wpaść do wody, do błota • *Szed bez łąka i się unurał w rówie*

uschłe wyschnięte, sztywne (o nodze) • *To jenzioro wnet bądzie uschłe. Kulał bo miał jedna noga uschła*

uskromnyć usunąć, poskromić, uporządkować • *Weż trocha uskromnij podwyrek, bo przyjedzie nadleśniczy*

usujnać usunąć • *Jak zapalił papierosa na przezwie to go chcieli usujnać ze szkoły*

uszparować zaoszczędzić, odłożyć • *Na samochód trocha uszparował, ale wiancy dostał łód łojca*

utytłać się ubrudzić się • *Dzieci ze szkoły wracali utytłane wew błocie*

uwięźć zrobić coś na drutach, np. sweterek •
Swytry dla dzieci, matki przeważnie więźli same w domu

W

w konia koniem • *Pojedziem tam w konia*

w życiu! nigdy, w żadnym wypadku • *Pojedziesz do składu, łojcu po papirosy. W życiu, nie pojada*

wacek penis • *Na zawodach w Zalesiu, jednemu chłopcu podczas biegu, wacek wyłaził z nogawki*

wajcha dźwignia, zwrotnica • *Podnieś wajcha i jedziem*

walnego dużo • *Walnego śniegu napadało*

walny duży • *To był już walny dzik*

wały lanie, chłosta, to samo co smary • *Od matki dostał ściery, a od łojca wały paskom*

wandzarnia

wandzarnia wędzarnia • *Dawni, każdy dom na wsi miał wandzarnia*

wangować się, kręcić, wywijać się jak węgorz • *Pyrdon jak go nabijesz na haczyk, zawsze się wanguje*

warząchew łyżka wazowa • *Warząchew służyła tyż, do nalywania wody z wiadra*

waserwaga poziomica • *Bez waserwagi, domu nie zbudujesz*

waska wanna • *Po deżdżu, żem miała cała waska deszczówki*

wądka wędka • *Wądki byli słabe, ale rybów było dużo*

wądzić wędzić • *Wądzić możesz kiełbasy jak obeschno*

wągiel, wangieli węgiel • *Wągiel pali się nawet lepi, jak je mokry*

wedle według • *Wedle mnie możesz nie przychodzić*

weg precz, gdzie indziej, nie ma go tutaj • *Idź weg. On je weg*

wej wykrzyknik wyrażający zdumienie, zaskoczenie, podziw • *Wej, już jaszcząb kura ma*

wejszło weszło • *Na sala to łószmy wejszło trzech glubasów z Lubiewa. Do środzka weszła jeno połowa ludzi, druga została na wsi*

weko wek; pojemnik szklany z gumką i przykrywką dociskany specjalnie skonstruowaną sprężyną, zamykany pod ciśnieniem przez gotowanie. Bardzo popularny sposób przechowywania przetworów spożywczych, zwłaszcza mięsa i owoców, kiedy na wsi nie było lodówek w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku

wenść wejść • *Siostro, moga wenść do doctora?*

westka

westka kamizelka • *Somsiad do kościoła, obo-
wiązkowo zakładał westka*

weszed wszedł • *Weńść weszedł, ale nie móg
wyńść*

wetknąć włożyć, wcisnąć • *Weż, wetknij propek
w ta flaszka*

wew w • *Chyba je żem zgubił wew Lubiewie*

wiancy więcej • *Wiancy ci nie powiam, som zo-
bauczysz*

wiater wiatr • *Wiater ze wschodu, przynosi susza*

wiąźć robić na drutach • *Moja Babcia lubi wiąźć
wieczoram przy piecu*

wieś przestrzeń poza domem, podwórko, powie-
trze • *Idźta dzieci na wieś*

wijdzieć widzieć • *Żeś go wijdzioł?*

winiac wieniec; na zakończenie żniw, podciągnięcie dachu na budowę, na głowę • *Winiac kojarzy się z toastami na wolnym powietrzu*

wisionka wisienka • *Z ciasta je najlepsza ta wisionka z wierzku*

włosiuna gąsienica • *Niechtórne włosiuny, majo ładne kolory*

wnanter samiec ssaków o jednym jądrze • *On je podobno wnanter, ale dzieci może mieć*

wnet, wnetki wkrótce, niedługo • *Jeno patrz bo on wnet (wnetki) tu przyńdzie*

wodnity wodnisty • *Kobieto, ta zupa je za wodnita*

wondały doły, dziury w drodze, czasem część krajobrazu – wąwozy • *Na młyn z każdy strony, jedziesz bez wondały*

wory genitalia • *Jak się na ciebie da, złap go za wory*

woryszek

woryszek woreczek • *Niechtórne ludzie ze wschodu, przywozili ze sobo woryszek ziamni ze swoich stron*

wozownia, wozówka garaż dla wozu konnego • *W wozówce, oprócz wozu, byli rowery i insze rzeczy*

wrzon, wzion wziął • *Na pochód wrzon ze sobo dzieci, a jego syn wzion flaga*

wsiun pogardliwie wieśniak, mieszkaniec wsi • *Nas majo za wsiunów, ale my im pokarzem*

wszytkie, wszytko wszystkie, wszystko • *Wiater połumał wszytkie drzewa i wszytko poszło na marne. Wszytkie dzieci przeszli do następnej klasy i wszytko je w porządku*

wybudowanie domy poza wsią • *Każda wieś ma swoje wybudowania*

wyc dowcip, kawał • *Nie kuźden jeden umni opowiadać wycę*

wycwarzyć przywalić, rąbnać • *Wycwarzył piłko rycht w samo łokno*

wyglądać za czymś być podobnym do czegoś • *Tera jo, tera wyglądasz za kawalyram*

wyjechany nieobecny; ten który gdzieś wyjechał
• *Taty ni ma w domu, je wyjechany*

wyjmnać wyjąć • *Nie mogła wyjmnać nogi z gumacza*

wyrzeć wyglądać • *On nie wyrzy na zadowolonego. Nie wyrzy za deżdżom*

wykołądzić wykombinować, wykołować, wyprowadzić w pole • *Łon już wykołondził niejednego handlyrza. Wykołondzim jakiś grosz na piwo?*

wymiszyć, wymisić wykastrować • *Nóż je taki tampy, że najwyży możesz żaby wymiszyć*

wypalić strzelić, uderzyć • *Wypalić mu miandy łoczy. Wypolił w som środek stada kaczków, ale żadna nie spadła*

wypierdolić

wypierdolić wyrzucić, przewrócić, uderzyć • *Wypierdolił w sam środek drzewa. Uwaużej co byś się nie wypierdolił. Wypierdol to na śmietnik*

wyrychtować naprawić, przygotować, ustawić • *Przede rżniwy musim wyrychtować binder*

wyślim wyszliśmy • *Wyślim rano na grzyby, ale zażgmiało i chwatko przyślim dodom*

wyuczały wykształcony • *On był wyuczały na inżyniera. W Suchy dało trocha wyuczałych ludzi*

wzianim wzięliśmy • *Po lekcjach wzianim tornistry i poślim nad jenzioro zamiast dodom*

Z

z długi chwili z braku innego zajęcia • *Z długi chwili napisz do mnie list*

z pociągu wyjechać po kogoś przyjeżdżającego na dworzec kolejowy • *Z pociągu możesz się spóźnić, na pociąg nigdy*

zajzdrosny

za czymś po coś • *Poszedł za krowami na pole,
bo się robi ciamno*

zabauczyć zapomnieć • *Żym całkam zabauczył,
że przed ciamnym musza zamknąć szopa*

zabawa ludowa zabawa taneczna w Sali GS
Samopomoc Chłopska, grała tam najczęściej or-
kiestra pod wodzą Nastka Jaszковского
(skrzypce) • *Zabawa ludowa była w Suchy w dru-
gie Świanto Bożygo Narodzania*

zaczonć zacząć • *Nie mozesz zaczonć od dupy
strony. Żeś zaczonć od końca*

zajec zająć • *Wiersz: Poszli baby na bazary i zła-
pali zajca, położyli na murawie, obcieni mu jajca*

zajzajer przypadkowa mieszanina cieczy i róż-
nych składników • *Ta zupa to je rychtych zajzajer*

zajzdrosny zazdrosny • *Ojciec o matka był zaj-
zdrosny, łona o niego nie*

zakietować

zakietować zamknąć coś na zamek • *Żeś zakietował drzwi na noc?*

zaklepać wzmocnić zupę mąką, zasmażką lub śmietaną • *Zupa musisz zawsze czymś zaklepać*

zala sala • *Przed zabawo zala musim udekoro-
wać*

zalyw zalew • *Jak nastał zalyw, to woda we
wszystkich błotkach się podniosła*

zamanąwszy przy okazji • *Kup mnie zamanąwszy
paczkę Szportów. Pozdrów go zamanąwszy,
żeby mnie odwiedził*

zamby zęby • *Zamby do grabli, żeby się nie uło-
mali, muszo być z jałówca*

zapalek zapalka • *Jeden zapalek nie wystarczy
do zapalania w piecu*

zara zaraz • *Po szkole zara wracaj do dom*

zasztopować zapchać, zatkać • *Krowa się zasztopowała (przejadła się i zapchała przewód pokarmowy)*

zaś ale, potem • *Zaś bandziesz móg przyńść? Weź to na zaś*

zaś kiedyś • *Zaś kiedyś w jenzioro strzełił pierun i wyłynęli riby*

zatrapnąć zdeptać • *Zdymnij buty, bo mnie cała podłoga zatrampiesz*

zawdy zawsze • *Po mszy zawdy idziem na piwo*

zawilgły wilgotny • *Zawilgłygo papirosa, ni masz co razu zapalać*

zbiednieć podupaść widocznie na zdrowiu, spaść na wadze • *Po ty robocie coś zbiedniała*

zbuk, zbęk zepsute jajko • *Znalaz gniazdo kury pod płotam, ale wszytkie jaja byli zbuki*

zdrucać

zdrucać zrzucać • *Cegły zdrucali z wozu na kupa i połowa połumali*

zdymać zdejmować • *Zdyjmniał lampa ze szczany i postaw na stole, bandzie jaśni*

zebuć zdjąć • *Zebuj ta jupka, je całkam mokra*

zeńdzie zejdzie • *To mu dłuży zeńdzie niż godzina*

zerznąć się zrobić kupę • *Żeś się znawuż zerznął w gacie*

zez z • *Dla krowów bierzem wode zez jenziora*

zgać zgiać • *Jasiu, ty po szczanie lejesz! Tata, nie moga go zgąć*

zgniłek zgniły owoc: jabłko, burak, itp. • *Po ty zimnie w kopcu było 30% zgniłków*

zgroźny groźny • *Ten pies musi być na łańcuchu, bo je za zgroźny*

ziamnia ziemia • *Ziamnia je niby okrągła, ale nic z ni nie spada*

ziarka ziarna • *Wysyp ziarków kurom*

zielazny żelazny • *Najprzód pale do krowów byli drzewianne, a późni weszli zielazne*

zielsko chwasty • *Przez tydzień w łogrodzie, przez deżdże je pełno zielska*

zmarzłe zmarznięta ziemia, trawa, błoto • *Niby ni ma mrozu, a wszandzie je zmarzłe*

zmuda strata czasu • *Nie jadź tam , to je jeno zmuda*

zmudzić stracić czas • *Cały dzień żym zmudził przy rychtowaniu motoru*

znajda, znajduch, znajdor dziecko nieślubne • *W każdy wsi trafiali się znajdy*

znawuż, znawuś, znawuśki znowu • *Znawuś żeś nie odrobił lekcji*

zorgować

zorgować oszczędzać, gromadzić • *Na wesele musisz obzorgować tyle butelek, co by było pół litra na jednego gościa, łąd niemowlaków po dziadków*

zorgowny sprawny organizacyjnie, oszczędny • *Kupił se samochód, bo był zawsze zorgowny. On je taki zorgowny, że już przed latam, ma zgromadzony opał na zima*

zorta rodzaj, sort, odmiana • *To je lepsza zorta kartofli od leninów*

zylc z kopytków galaretka z nówek • *Zylc z kopytków to je podstawowe danie weselny kolacji*

Ż

ździebko mało, trochę • *Ale tak weź jeno ździebko*

Ż

żaga piła • *Najlepsza żaga je szwedzka*

żagować piłować drewno lub chrapać podczas snu • *Żem się nic nie wyspał, bo tata cało noc żagował. Chłopy piło żagowali jednego chojaka bez pół godziny*

żanić się żenić się, wychodzić za mąż • *Ona się z nim nie ożani, a on z nią wcale*

żełtko żółtko jaja • *Do jednego kucha musisz wzionść same żółtka, a do drugiego z białkami*

żełty żółty • *Każdy kurczak, jak się wykluje z jaja, je żełty*

żem, żym spójnik „że” połączony z końcówką czasownikową „m”, np. • *Żem zobauczył. Żem przyszed*

żeniata zamężna • *Choć je żeniata to na chłopów chantnie spogląda*

żeniaty żonaty • *On nie idzie na piwo wieczoram, bo od tygodnia je żeniaty*

żgnąć się

żgnąć się udać się po coś szybko • *Żgnij się, je-
no drab, po ta kuszka*

żgnąć ukłuć • *Żgnij go w tyłek, to ci zendzie z
klary*

żołmierz żołnierz • *Niemnieckie żołnierze ucikali,
a Ruskie ich gonili*

żnyć rznąć • *Liście od runkli bandziem żnyć
sieczkarnio*

żugnąć skoczyć, wpaść, zrobić coś z impetem •
Rychtych żugnył w ta największa woda

Bibliografia

1. Kamiński, Jerzy Sulima. 1984. Miasto Królowej Jadwigi. Bydgoszcz
2. Iwicki, Zygmunt. 2005. Lubiewo wczoraj i dziś. Gdańsk – Pelplin
3. Jastrzębski, Włodzimierz. 1987. Dzieje Świekatowa i okolic
4. Sass, Marek. 2009. Klonowo nad Brdą. Bydgoszcz – Klonowo
5. Widawski, Maciej. 2010. Slang UG. Gdańsk.
6. Dąbrowska, Anna. 2000. Język Polski. Wrocław
7. Milewska, Małgorzata. 2000. Toponimia Powiatu Tucholskiego. Gdańskie Towarzystwo Naukowe
8. Urbańczyk, Stanisław. 1978. Encyklopedia wiedzy o języku polskim. Wrocław
9. Klemensiewicz, Zenon. 1974. Historia języka polskiego. Warszawa
10. Doroszewski, Witold. 1980. Słownik poprawnej polszczyzny. Warszawa

Zakończenie

Książka ta wymaga rozbudowania w warstwie wzorów użycia wyrazów gwarowych, głębszego opisu i precyzyjnego sklasyfikowania odmiany suskiej gwary w oparciu o metody naukowe. Powstałby wówczas pełny obraz suskiej mowy, który wzbogaciłby oblicze wsi.

Autor zachęca do podzielenie się swoimi uwagami na temat książki i nadsyłania brzmienia wyrazów gwarowych, które wykształciły się współcześnie albo uległy zmianie lub zanikowi. Będzie to początek powstawania nowej, bogatszej książki.

Jerzy Chłąd

Wydanie książki wsparli:

1. Urząd Gminy Lubiewo.

Gmina Lubiewo – atrakcyjna Kraina Trzech Wież nad Borami (wieże kościołów w Lubiewie, Bysławiu i Bysławku) położona w południowej części Borów Tucholskich. Posiada wspaniałe walory krajobrazowo - przyrodnicze i uzdrawiające powietrze. Dobry dojazd drogą wojewódzką: Łódź, Świecie, Tuchola, Chojnice, Koszalin. Gmina słynie z imprez kulturalnych w tym kultywujących zwyczaje i miejscowe tradycje.

www.lubiewo.pl

2. Przedsiębiorstwo „Hunter” sp. z o.o. w Gdańsku. Producent wyrobów do wschodnich sztuk walki.

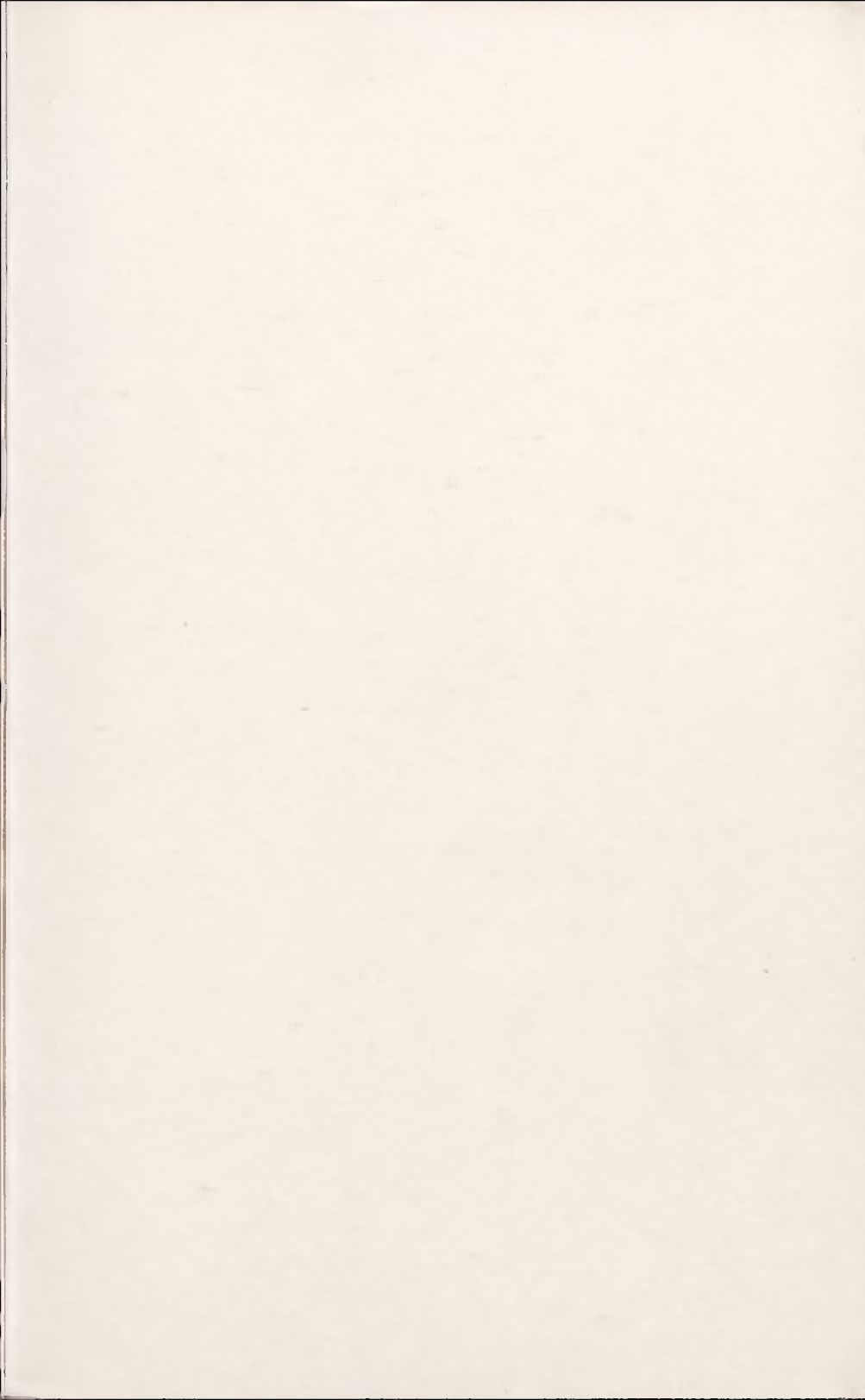
www.hunter.pl, hunter@hunter.pl

3. G S „Samopomoc Chłopska” Lubiewo z siedzibą w Klonowie.

Prowadzi działalność gospodarczą na terenie Gminy Lubiewo i wsi ościennych, głównie sprzedaż detaliczną w 12 sklepach i 2 magazynach obrotu rolnego. Głównym i atrakcyjnym produktem jest pieczywo z piekarni w Lubiewie, robione w systemie tradycyjnym.

tel/fax. (52) 334-12-29,

e-mail: gsklonowo@op.pl

GBP Świątkowo

100 0 0020810 6